

در باره اطلاعات تاریخی جغرافیایی فرهنگ و هنر و ...

خلاصه مقالات اولین کنفرانس بین المللی تاریخ ترکمن

خلاصه مقالات کنفرانس بصورت کتاب ۹۰ صفحه ای منتشر و در اختیار شرکت کنندگان قرار گرفت آنچه در ذیل می آید خلاصه مقالات کنفرانس می باشد. امید می رود مشروح سخنرانیها نیز در این سایت بزودی قرار گیرد.

✚ نوشته شده در شنبه بیست و ششم شهریور ۱۳۸۴ ساعت ۱۴:۱۱ توسط روابط عمومی

دایره المعارف ترکمن | [نظر بدهید](#)

ترکمن های سالر در دوره معاصر

خانم سالارنیا *

سالرها یکی از اقوام بسیار مهم ترکمن ها در طول تاریخ بشمار می روند علاوه بر نقش آنان در هنر ترکمن در کشمکش های سیاسی نیز ایفای نقش کرده اند و اما در دوره قاجاریه و

سپس حاکمیت بلشویسم در آن طرف مرزهای ایران وضعیت آنان بشدت متزلزل گردید.

سالرها از دست بلشویکهای تندرو راهی افغانستان و ایران شدند.

سالراز ناشناخته ترین طایفه های ترکمن است و تفاوت های قابل توجهی با دیگر ترکمن ها

دارد نه تنها از نوع پوشاک، گویش می توان مهمترین آن مربوط به اسکان این طایفه در ایران

که یک قرن نمی شود اشاره کرد.

به گذشته ی سالرها باز گردیم و دفتر خاطرات آنها را با هم ورق بزنیم. در گذشته در

شوروی سابق (ترکمنستان امروزی) می زیستند اما با سلطه بلشویکیها در ترکمنستان که

مصادف است با صنعتی شدن اتحادیه های روسیه شامل: دستگیری اقلیت های ثروتمند در آن

زمان در روسیه بیش از ۲۰ اقلیت مختلف وجود داشته است، گرفتن اراضی کشاورزی از مردم

برای پیشرفت صنعتی، بهترین کشتارها و غارت ها، کارکردن زنان در عرضه های مختلف

اجتماعی که تطابقی با فرهنگ سالر و دیگر اقوام متعصب نداشته و پذیرفتن آن نه تنها برای

سالرها بلکه برای هر قدم غیرتمند بسیار مشکل بوده و در این شرایط در ذهن سالرها جز آینده

ای تاریک و پلید خطور نمی کرد.

گروهی از آنها شبانه دور از چشم افسران روس با فرار از میان کوهها، دشتها و رود تجن

وارد سرخس و توابع آن می شوند ولی آن دسته از سالرهایی که مجال فرار نمی یابند به دلایل

مختلف در ترکمنستان ماندگار می شوند و بدین ترتیب سالرها به دو دسته تقسیم می شوند اما

آن دسته از سالرهایی که وارد ایران می شوند در مکانی به نام باغباغو واقع در خراسان رضوی

و توابع سرخس سکنی می‌گزینند. ولی دیری نمی‌گذرد که مرگ به سوی ایل سالر آمده و بیماری ابتدا حیوانات و سپس بقیه ی افراد را از پای در می‌آورد.

بسیاری از کودکان و زنان یتیم و بیوه شدند و دیگر افراد به جای مانده بی‌خانمان می‌شوند بعد از این کشتار عجیب رضاخان دستور می‌دهد آنها به سوی سرزمین خود بازگردند ولی سالرها نپذیرفتند و به امید زندگی بهتر کمر همت را بسته و در برابر بازی روزگار خم به ابرو نیاورده و راهی شهرهای: تربت جام، مشهد، سرخس و روستاهای: جان آباد، صالح آباد، موسی آباد، یکه پسته، (سنگ) درازو، و تعدادی دیگر روانه ترکمن صحرا می‌شوند آنها به خواسته ی خودشان روانه ی مکان های نامبرده نمی‌شوند زیرا هیچ پیوستگی فرهنگی، ملی، قومی، زبانی با سالرها نداشته و تنها حفظ اصالت آنها را وادار به این کار کرده و دلیل دیگر اینکه سالرها امید برگشت به سرزمین مادری را داشتند و به همین دلیل به سوی دیگر نواحی ترکمن نشین ایران حرکت نمی‌کنند و می‌توان گفت که با گذشت سالیان دراز سالرها هنوز هم اصالت و بافت عشیره ای خود را حفظ کرده اند.

دولت های نالایق روس و ایران آن زمان نه تنها نتوانستند به یاری ایل سالر بشتابند بلکه درصدد تار و ماج کردن فرهنگ غنی سالر شدند اما به برکت انقلاب اسلامی همچنان که تحولی عجیب در جامعه ی ایران بوجود آورد این دگرگونی شامل ترکمن ها و بخصوص سالرها شد و آنها توانستند با گذشت سالها روابط خود را با سالرهای ترکمنستان برقرار کنند.

ترکمنها در عصر پهلوی

مایسا ایری *

رضاخان برای خلع سلاح ترکمنها، اقدامات وحشیانه ای در ترکمن صحرا اجرا کرد، کشتار اهالی و سوزاندن روستاها مثل آتش زدن روستای سلاخ که مردم آن نواحی را از طرف خوجه نفس به توپ بستند. در سراسر ترکمن صحرا حکومت‌های نظامی برقرار گردید. در طی یک اعلامیه که پس از شکست جنبش خطاب به ترکمن ها صادر شد، رفت و آمد به ترکمن

صحرا را با کسب اجازه نامه مخصوص از سوی فرماندار نظامی گرگان و یا پادگانهای محلی مجاز اعلام می کند .

غصب زمین از ناحیه ترکمن صحرای غربی آغاز گردید و چون اندازه گیری توسط «نی» انجام می گرفت، این عمل اداره املاک را ترکمن ها (نای لاما) می گفتند. غصب زمینهای منطقه گنبد و آی درویش (حومه کلالة) اقدامات بعدی سرسپردگان رضاخان بود.

رضا شاه در ۲۶ مرداد ۱۳۰۵ شخصاً از طریق ترکمن صحرا و دشت گرگان وارد بجنورد شد و عده ای از اعضای پادگان مراوه تپه را به جرم ایجاد بلوا اعدام نمود.

ستون جان محمد خان نیز از راه بجنورد حمله به ترکمنهای گوگلان را آغاز نمودند. در نهایت این چهار ستون ۱۲ آبان ماه در گنبد قابوس به هم رسیدند و پیروزی شان را جشن گرفتند.

خلع سلاح ترکمنها به پایان رسید و سرتاسر ترکمن صحرا به فرماندهی سرتیپ عبدالله توماچ حکومت نظامی اعلام گردید.

بعدها اختلاف بین دو طایفه بزرگ ترکمن یعنی جعفریای و آتابای و تزلزل رهبران ترکمن از جمله عثمان آخوند موجب موفقیت رضاشاه در سرکوب آنها گردید.

نقش ترکمانان در به قدرت رسیدن قاجار در تاریخ ایران

نعمت الله آرمیده *

در تحولات تاریخ ایران، ایلات و عشایر نقش بسیار مهمی را ایفا کردند. به جرأت می توان گفت ایلات و عشایر قرن‌ها از عوامل مهم و موثر در تحولات سیاسی و اجتماعی ایران بودند.

اینان طی قرن‌ها مانند مهره‌های شطرنج در صحنه بازیهای سیاسی و مبارزه‌ها و کشمکش‌های داخلی ایران شرکت موثر داشته و عنصر فعال و گاهی محور اصلی تحولات سیاسی بوده‌اند. بصورت تقریبی می‌توان ادعا کرد که بیش از دوسوم حکومت‌های ایران و نزدیک به هشتاد درصد ادوار حکمرانی کشور، در اختیار جماعات ایلاتی قرار داشته‌است. و بسیاری از جریان‌های سیاسی سه قرن اخیر و غالب کشمکش‌ها و مبارزه‌ها و جنگ‌ها و منازات داخلی ایران معلول وجود ایلات و طرز زندگی و روحیه و امتیازات طبقاتی آنان بوده‌است بطوریکه از یک لحاظ تاریخ سه قرن اخیر را می‌توان تاریخ نهضت و جنبش‌های نظامی و سیاسی ایلات و عشایر دانست.

یکی از این ایلات مهم در تاریخ این سرزمین، ترکمنها بودند که اینان در طول تاریخ ایران خود بانی حکومت‌هایی چون سلجوقیان و ترکمانان آق‌قویونلو و قراقونیلو بودند و مضافاً بر اینکه در طلوع و غروب بسیاری از حکومتها در طول تاریخ ایران نقش بسزایی داشتند. مثال بارز این مطلب در تاریخ معاصر ایران نقش و کمک ترکمانان در برپایی حکومت قاجارها می‌باشد.

ایل قاجار که مدتها در عرصه شطرنج سیاست ایران سرباز پیاده‌ای بیش نبود، بواسطه اتحاد با ترکمانان از اواخر عهد صفوی آنچنان بر قدرت و نفوذ خود در منطقه استرآباد افزودند، بحدی که برای تصاحب قدرت در ایران امیدوارتر و مصمم‌تر شدند.

در این دوران نقش ترکمنها از دو نظر حائز اهمیت است. اولاً: اتحاد ایلات ترکمن بخصوص میوتها با ایل قاجار موجب افزایش قدرت نظامی قاجارها شد که این اتحاد تا زمان تثبیت

پادشاهی آقا محمد خان قاجار دوام داشت. ثانیاً: منطقه ترکمن صحرا مامن و پناهگاه مطمئنی برای سران قاجار بود که در هنگامه شکستها و یا احساس خطر جان بدانجا پناه می بردند و با رفع خطر در فرصتی مناسب به یاری ترکمانان به تکاپوهای بعدی خود می پرداختند. نتیجه مهم اتحاد قاجارها با ترکمانان تاسیس سلسه ای در ایران بنام قاجاریه بود. اما این اتحاد و همکاری چندین دهه قاجار و ترکمن با تاسیس و تثبیت حکومت قاجارها به پایان رسید چراکه آقا محمد خان موسس حکومت به پاس، آن همه جانفشانیها، حمایت ها و پناه دانهای ترکمانان به خانواده قاجار در طول سالیان گذشته، بزرگترین پادش خود را به متحدان قدیمی خود با بر پا کردن مناره ها از سرترکمانان داد. در این باره آرمینیوس وامبری سیاح اهل معار در سیاحتنامه خود اینچنین می نویسد: «اگر شمشیر ترکمنها نبود آغا محمد خان هرگز موفق نمی شد خاندان خود را برقرار کند چادر نشینان [ترکمانان] این مطلب را بخوبی می دانند و غالباً از بی وفایی قاجارها که از زمان فتحعلیشاه به کلی آنها را رها نموده و حتی مستمری قانونی سالیانه بعضی از روسای آنها را قطع کرده اند شکایت دارند».

حال با این مقدمات به حوادث تاریخی سه قرن اخیر که یکی از بحرانی ترین دوران تاریخ ایران می باشد می پردازیم، دورانی که سراسر رقابت، جنگ و ستیز بین ایلات مختلف افغان، افشار، زند، قاجار و ترکمن ... بود. در این بین قاجارها حرص و ولع بیشتری جهت کسب قدرت در ایران از خود نشان می دادند. و همچنین در این مقاله نقش تاثیر گذار دشت ترکمن و ایلات ترکمن در ارتباط با قاجارها را در این مقطع از تاریخ ایران مورد بررسی قرار می دهیم.

پیرامون قیام سال ۱۹۱۶ در مناطق گرگان و تجن

عظیم قلی بغده *

در این مقاله به قیام سال ۱۹۱۶ در مناطق گرگان و تجن با ذکر منابع خارجی پرداخته شده و به علل و انگیزه بروز یک چنین قیام مردمی در این مناطق اشاره گردیده است.

در مقاله از برداشتهای ضد و نقیض که از این قیام وسیله تاریخ شناسان ترکمنستان و نمایندگان آکادمی علوم شوروی (سابق) و آسیای میانه آورده شده یاد می کند و ضمن مثبت خواندن مورد اظهار نظرشان پیرامون ویژگیهای قیام سال ۱۹۱۶ در استان ماوراءخزر، این نظر آنها که قیام یک امر ارتجاعی بوده را مورد توجه قرار می دهد و از قول آکادمیسین

م. آنانیسف در سال ۱۹۲۲ آورده است: ارزیابی پیشین از قیام که آنرا ارتجاعی می داند، ارزیابی یکجانبه از جنبش ملی و آزادیبخش، برای خوشنودی دستگامهای مردمی ایدئولوژیک حاکم است. نویسنده مقاله سپس وضعیت وحشتناک و اسف بار ترکمن های استان ماوراءخزر بالاخص یموتهای دوتابعیتی را از جمله زمینه های نا آرامی مردمی در آن عصر می داند و علل بوجود آمدن چنین شرایطی را بدلائل چند از قبیل فرمان ۲۵ ژوئن ۱۹۱۶ تزار در خصوص سربازگیری اجباری برای پشت جبهه ها و سیاست چپاولگرانه حاکمیت تزاری و ضبط اراضی کارنده یا استیجاری ترکمنها به بهانه بهره برداری بهتر و واگذاری این اراضی به روسهای مهاجر به مقدار ۲۲۰۴۴۰ دسیاتین معرفی می کند و یادآور می شود که در ادامه این تحریکات می توان به مسئله تشویق به مهاجرت روسها به منطقه و ایجاد صندوق های ویژه و دادن امتیازهای بیشتر به آنان اشاره کرد. مقاله در این راستا به گزارش کنت ک.ک. پالن در جریان بازدیدش از ترکستان پرداخته و از قول وی آورده است: تعداد زیادی شکوائیه از بابت ضبط قطعات اراضی برای مهاجران از طرف ارگانهای حکومتی و اشغال خودسرانه اراضی ارزشمند به دست وی رسید.

از طرفی براساس این مقاله در سال ۱۹۱۱ در مناطق کراسنودسک، آسخ آباد، مرو و تجن ۳۰ واحد آبادی روس نشین در بهترین اراضی ضبط شده در مساحت ۱۴۲۱۴ دسیاتین ساخته شدند و در تأکید این ادعا به این یادداشت ن- گروودکف در سال ۱۸۸۳ استناد شده که معتقد بود بهترین چراگاههای یموت و گوکلان برای ساختن آبادی مهاجرنشین.... ضبط شد.

در رابطه با قیام در استان استرآباد نویسنده خاطرنشان می سازد که بگفته پ.و.بزنونف محقق روسی ، بهر یک از مهاجران روسی حدود ۶۰ هکتار اراضی متعلق به ترکمنها داده شده بود و آبهای قابل ماهیگیری ترکمنها در سواحل جنوب شرقی دریای خزر ضبط و تا سال ۱۹۲۹ به لیانوزف نامی واگذار گردید. آنگاه نویسنده از قول محقق روسی موانع و مشکلات اجتماعی نظیر محدودیت در ازدواج ، درخواست مالیات ، ارجاع تکالیف متعدد را بار سنگینی بر دوش دهقانان دانسته و از سوئی دیگر فشار وارده بر آنان (دهقانان) و وابسته کردن آنها به انحصار گران صنایع نساجی و کشت بی رویه پنبه و استفاده ناهماهنگ از آب را از دیگر فشارهای وارده معرفی می نماید و معتقد است حتی در سال ۱۹۰۸ زد و خوردی شدید بین مردم بومی و اجاره نشین های خصوصی بر سر آب رخ می دهد.

مواردی که اشاره شد چگونگی بوجود آمدن ناآرامی ها و کاستی ها را تا قبل از جنگ جهانی اول سال ۱۹۱۴ بیان می دارد. براساس این مقاله با بروز جنگ وضعیت اقتصادی و اجتماعی دهقانان و عشایر ترکمن وخیم تر از پیش شد. بعلاوه در سال ۱۹۱۵ وضع مالیات ویژه نظامی و افزایش کرایه چراگاهها ، ضربه شدیدی را به یموتهای دوتابعیتی وارد کرد و تا تابستان ۱۹۱۶ ترکستان از جمله استان ماوراءخزر بمنزله بشکه باروتی برای انفجار درآورد . مردم برای مبارزه مسلحانه و قبل از همه یموتها در ۱۵-۱۶ اگوست ۱۹۱۶ دست به قیام زدند. در فاصله ماههای اگوست و سپتامبر ۱۹۱۶ بیش از ۲ هزار خیمه یموت از کراسنودسک به

گرگان انتقال یافت و در آنجا بود که جنگ سختی با ارتش تزار و مهاجرین در گرفت و ترکمنها آبادیهای روسی سر راه خود را ویران کردند.

قیام مسلحانه تجن نیز در ۱۶ اکتبر ۱۹۱۶ روی داد و ترکمنها سعی کردند به کمک دهقانان متوسط الحال به تجن حمله کنند ولی با سخن چینی یکی از افراد روسها از حمله ترکمنها باخبر شدند. نویسنده مقاله در پایان چنین نتیجه می گیرد که ترکمن های تجن و کراسنودسک که از حاکمیت تزارها بیش از حد متضرر شده بودند مجبور شدند برای کسب حقوق حیاتی خود دست به قیام مسلحانه بزنند. قیام در استان ماوراءخزر نیز علی رغم شکست آن پایان حاکمیت تزاری را که ترکمنها فقط در افکار باطنی خود می توانستند آرزویش را بکنند نزدیک تر کرد.

ترکمن های عشایر در دوره پهلوی اول

دکتر اراز محمد سارلی *

این مقاله به وضعیت ترکمن های کوچ رو در نواحی مرزی ایران و ترکمنستان در دو دهه اول قرن حاضر می پردازند که مقارن با حکومت رضاشاه پهلوی بود.

ترکمن های نوار مرزی در سرحدات شمال ایران دوره قاجاریه را با تناسب معیشت خود به دامپروری گذرانیده اند و در این دوره بود به کوچهای مداوم ترکمن ها بوقوع پیوسته است. ترک ایلات ترکمن در ابتدا به نیت اقتصادی از جمله پیدا کردن چراگاههای بهتر انجام می شده است. ییلاق و قشلاق فصلی نیز جزئی از این اهداف را تشکیل می دهد. از طرفی محققانی

چون ویلیام آرونز که تحقیقات مفصلی پیرامون انگیزه کوچ های ترکمن داشته ؛ جنبه سیاسی کوچ را قویتر از جنبه اقتصادی و سازگاری دام برای تولید بیشتر می داند.

در سال ۱۳۰۴ دولت مرکزی بمنظور تخته قاپو کردن ترکمن ها لشکرکشی خود را آغاز نمود. سردار سپه فرماندهی لشکر شرق را به سر تیپ جان محمدخان سپرد. اعمال خشونت بار و کشتار بیرحمانه او موجب شد تا ترکمن های ساکن در حوزه کلالة از جمله مراوه تپه را تخلیه و به سمت صحرای ترکمن و سواحل اترک پراکنده شدند. در همان سال خلع سلاح نیرو های پراکنده در اطراف چات ، قیزلر ، داش برون، اینچه برون، تنگلی، ادامه یافت. برخی از یموتها به ترکمنستان کنونی متواری شدند تا اینکه در ۱۳۰۹ محدودیت های تردد ایجاد گردید تا اینکه در سال ۱۳۱۱ مسیر تردد بسته شد.

دامنه کوچ محدود و کوتاه تر گردید. در این سالها بخش اعظم قلمرو یموتها جزو املاک سلطنتی رضاشاه گردید. و این آغاز گرفتاری ترکمن ها بشمار می رود. در کنار آن برخوردهای فرهنگی از جمله کشف حجاب و بکار گیری زنان در اعمال بیگاری موجب اعتراض و شورش گردید که در نهایت افراد سرشناس ترکمن به ورامین تبعید گردیدند. در آخرین دهه حکومت پهلوی اول وضعیت اقتصادی ترکمن به اسف بار ترین حالت رسیده بود. در مجموع می توان نتیجه گرفت اقدامات رضاشاه در این دوره تنها به منظور تسلط بر شریانهای اقتصادی و کنترل سیاسی و ترویج فرهنگ غربی صورت گرفته است و مقاومت

ترکمن را با تکیه بر آموزه های سنتی استمرار یافته و به سختی با وضعیت جدید سازگار شده اند.

هردوت و تاریخ ترکمن

دکتر همراه یوسف اف *

اثر ارزشمند هردوت مطالب سودمندی درباره تاریخ ترکمن ها دارد. او در کتاب سوم خود به نام «تالییا» از رودخانه های مانند آق-آقه س و دره های آسیای مرکزی نام برده است. رودخانه اخیر الذکر در منابع همان آمودریا ذکر شده است. درباره جلگه های مربوط به سرزمین خوارزم دارد. او بطور مشروح در این رابطه خوارزمیان، هیرکانیان، پارفیا، سارانفلار و فامانه یله ها را توصیف نموده است. اثر مکتوب هردوت درباره اقوام ساکن در خوارزم نیز

اطلاعات مفیدی را دربر گرفته است. او اقوام ساکن در ناحیه چپ و راست آمودریا را برشمرده است در واقع می توان دریافت که آمودریا خط فاصل حوزه مالکیت حکام محلی بوده است.

حکومت ترکمن های تونق دریالی

در دوره اغوزخان قرون یازده و سیزده قبل از میلاد پیشه دامداری دوره طلائی خود را سپری کرده است. آنان عرابه های دارای دو چرخ را اختراع کرده اند.

براساس نوشته هردوت در قرن ۵ قبل از میلاد با پادشاهان ایران سرزمین های زیادی را در اختیار داشتند. در این زمان ترکمن های تونق در نواحی ترکمنستان کنونی به ظهور رسیده اند اما حکومت ترکمنهای تونق یا قاراقوملی در شمال ترکمنستان کنونی اگرچه با تکیه بر دامپروری پایه ریزی گردید. در مقابل اقتدار آنان موجب گردید تا در برابر هجوم بیگانگان انسجام و وحدت کامل خود را نشان دهند. حکومت تونق ها یکی از قدیمی ترین حکومت ترکمن در کنار دریای خزر بشمار می رود.

یلقی بان و نقش او در تاریخ ترکمن

در سال ۵۱۷ پیش از میلاد در جنبش قاراقوم یلقی چوپان نقش مهمی ایفا نموده است او در کناره های آمودریا جهت استخلاص قوم خود جانفش را فدا نمود. حرکت سیاسی او متأثر از اوضاع آن دوره می باشد. کوروش کبیر در این دوره در برابر جنبش قاراقوم بیرحمانه وارد عمل گردید و کلیه اهالی قاراقوم را از دم شمشیر گذراند. یلقی بان در پاسخ به حملات تلافی جویانه متوسل گردید. او توانست ایلات را دور خود جمع نموده قدرتی فراهم کند. بدین ترتیب در برابر هخامنشیان قد علم کرده اند.

تاریخ شهر گنبد قابوس

ابراهیم کلته *

بررسی تاریخ شهر گنبد قابوس بایستی به دو دوره ی مجزا پردازیم: اول تاریخ شهر قدیمی گرگان یا هیرکانیا که بعدها توسط اعراب جرجان نامیده شد و دوم شهر جدید گنبد قابوس که از دوره ی رضاخان بنیانگذاری گردید.

از زمان دقیق بنیانگذاری شهر گرگان اطلاع دقیقی در دسترس نیست. گیرشمن از فتح ایالت گرگان توسط کوروش و حاکمیت و شتاب (پدر داریوش) بر آن صحبت کرده است.

بعد از آن نیروهای اسکندر و اشکانیان بر گرگان حاکم بوده و برای مدتی نیز این شهر دارای استقلال بوده است. اهمیت شهر گرگان از دوره ساسانیان آغاز شد و دیوار گرگان در این دوره احداث گردید.

گرگان یکبار توسط سعید بن عثمان فتح ولی سپس طغیان نموده و تا اینکه در ۹۸ هـ ق توسط ابن مهلب ا فتح گردید.

اوج شکوفایی گرگان (جرجان) مربوط به دوره ی آل زیار است. در بخشی از دوره ی حکومت قابوس ابن وشمگیر که مربوط به دوره ی آل زیار است که بخشی از آن به عنوان پایتخت بوده است.

در دوره ی طغرل ، جرجان به دست سلجوقیان افتاد و در زمان پسر زاده ی ملکشاه سلجوقی تجدید بنای آن صورت گرفت. ولی بعد از آن در دوره ی مغولان همانند سایر شهرهای ایران تخریب گشت و اگرچه بعد از آن دوره های متعددی را دید ولی هیچگاه به سان قبلی آباد نگردید تا اینکه در اثر زلزله ی شدید تخریب گردیده و برای صدها سال بلامسکون گردید.

دوره ی جدید حیات شهر گرگان پس از یک دوره فترت ۵۰۰ ساله در نیمه دوم قرن سیزدهم هـ ق و این بار با نام گنبد قابوس آغاز گردید. در سال ۱۲۹۹ هـ ق (۱۲۶۱ هـ ق) جهت نظارت بر گمرکات و ایجاد امنیت در منطقه ی گنبد ، کنسول روسیه در استر آباد یک نمایندگی در بالای برج قابوس ایجاد کرد که به نام کمیسیون معروف گردید. بعد از آن بتدریج بازاری در مجاورت کمیسیون تشکیل شد که در آن گروهی از ترکمن های قان یوقماز

و قوجق جعفربای و تجار غیر ترکمن فعالیت داشتند. در سال ۱۳۰۴ قوای رضاخان گنبد را فتح و بعد از آن طراحی جدید شهر گنبد توسط آلمانی ها صورت گرفت. اجرای طرح اسکان اجباری ترکمن ها و پس از آن مناسبات جدید ارضی به گسترش شهر جدید گنبد مساعدت نمود.

بررسی تغییرات کالبدی شهر مرو تا پایان حکومت تیمورلنگ

ابراهیم کلتنه *

درباره ی تاریخ بنای شهر مرو عقاید متفاوتی وجود دارد و نظر غالب این است که اسکندر بانی این شهر است. در حدود سال ۲۸۰ هـ م صحراگردان سکایی مرو را ویران نمودند ولی پادشا سلوکی پس از بیرون راندن آنها کهندژ مرو را بازسازی و بارویی به دور واحه ی مرو ساخت. مرو در آن زمان برای ایران اهمیتی استراتژیک داشت که باعث رونق این شهر می گردید.

مرو آخرین سنگر پادشاهان ساسانی در مقابل سپاه اسلام بود و در سال ۲۲هـ.ق سقوط کرد ولی چندین بار در آن شورش شده و تا اینکه توسط یک سردار به نام قطیبه به طور قطعی به فتح مسلمانان در آمد. بعد از آن در مرو فضاهای جدیدی ایجاد می شود که مساجد و حوزه های علمیه از جمله آنهاست. در دوره تسلط سپاه جامگان در مرو، مسجد جامع، دارالاماره و بازار ایجاد می شود. در این دوره تا زمان حکومت طاهریان، مرو به عنوان مرکز خراسان بزرگ بوده و این امر باعث شکوفایی آن می گردد. ولی در اواخر حکومت طاهریان با انتقال پایتخت به نیشابور مرو از رونق افتاد.

در دوره ی سلطنت بویژه در دوره ی ملکشاه سلجوقی و تلاشهای نظام الملک (وزیر ملکشاه) مجدداً این شهر رونق گرفت و حتی عنوان ام القرای خراسان را به خود اختصاص می دهد. در عصر حمله ی مغول، مرو دارای رونق بسیار و به گفته ی یاقوت، دارای دو مسجد بوده است. ولی حمله ی مغول ضربه ی بسیار شدیدی بر پیکر شهر وارد کرد. شهر در چندین نوبت غارت و مردم آن قتل عام شدند. مغولان شهر را آتش زده و سد مرغاب را شکستند. صنعتگران را با خود به مغولستان بردند و اندک مردمی که از قتل عام مانده بودند به نقاط دیگر مهاجرت کردند.

جانشینان چنگیز به مرمت شهر مرو همت گماشتند و بویژه در زمان حکومت شاهرخ (پسر تیمورلنگ) به این شهر توجه خاصی شد ولی مرو هرگز عظمت گذشته ی خود را که به گفته ی برخی از مورخان به عنوان لنگرگاه تمدن اسلامی بوده است، بازیافت.

جغرافیای تاریخی شهرهای کهن ترکمنستان

امید محوری و فرزانه سعادت‌ی فر *

آسیای مرکزی از کهن ترین مناطق تمدن ساز بشری است. ترکمنستان نیز از قبل از تاریخ دارای زندگی بوده و ساکنان اولیه این سرزمین ، قبایلی چون ماساژت ها بوده اند. بعدها این سرزمین ، تاریخ مشترکی با ایران پیدا کرد و امپراتوری های هخامنشی ، اشکانی و ساسانی تا قبل از اسلام بر آن حکمرانی داشتند و در قرن هفتم میلادی نیز با ورود مسلمانان ، قسمتی از خلافت اسلامی می شود.

اما از قرن پنجم هجری قمری (یازدهم میلادی)، قبایل ترک اغوز به این سرزمین می آیند و این کشور به ترتیب تحت حکومت سلجوقیان و خوارزمشاهیان، ایلخانان مغول و تیموریان قرار می گیرد. در زمان صفویان، جنوب آن در کنترل ایشان ولی شمال تحت حکومت خانات خیوه و ازبکان قرار دارد.

در زمان نادر، بار دیگر ترکمنستان توسط او فتح و به ایران می پیوندد و اما پس از سقوط روسیه تزاری، یکی از جمهوری های تشکیل دهنده اتحاد جماهیر شوروی است و با فروپاشی شوروی در سال ۱۹۹۱ م، کشوری مستقل می شود.

از شهرهای مهم این سرزمین که سابقه تاریخی دارند؛ مرو، ایبورد، نسا و ... هستند. هر کدام در دوران تمدن اسلامی از مراکز فرهنگی، علمی، اقتصادی و گاهی سیاسی نیز بوده اند، امروزه مرو یکی از مراکز استان های ترکمنستان است اما شهرهای عشق آباد، چارجو و داش حوض، مراکز جمعیتی و سیاسی اقتصادی این کشور هستند.

ایبورد از جمله شهرهای این سرزمین است که از قبل از اسلام اهمیت داشته و آثار باستانی زیادی را در خود جای داده است و در دوران اسلامی هم شهرت بخصوصی داشته و بخشی از خراسان بزرگ به شمار می رفته است.

اما مشهورترین شهر تاریخی این سرزمین، مرو است که یکی از ربع های چهارگانه خراسان بزرگ بوده است. بنای این شهر را به اسکندر نسبت می دهند. مأمون عباسی که با برادرش امین در نبرد بود، مرو را پایتخت خود قرار داد و در همین شهر بود که پس از پیروزی بر امین

به خلافت رسید و امام رضا(ع) را برای پذیرفتن ولایت عهدی به آنجا آورد. به دلیل قدمت تاریخی مرو، بناها و امارت های زیادی در آن موجود استو این شهر آنقدر بزرگ بوده که سه مسجد جامع داشته است.

شهر مرو همچنین مرکز مهمی در علوم و معارف اسلامی بوده اگرچه پس از حمله مغول، آسیب سختی می بیند. آرامگاه سلطان سنجر سلجوقی نیز در مرو قرار دارد. مرو فعلی در فاصله بیست کیلومتری خرابه های مرو قدیم بنا شده است.

نسا، نیز از جمله شهرهای تاریخی ترکمنستان است که سابقه آن به قبل از اسلام می رسد. در دوران خلافت های اموی و عباسی و حکومت های سامانی و غزنوی و سلجوقی، شهر مهم و باعظمتی بوده اما با حمله مغول و سپس تیمور، رو به ویرانی نهاده و رونق خود را از دست می دهند. ویرانه های شهر باستانی نسا در پانزده کیلومتری شهر عشق آباد قرار دارد.

حکومت خاندان ترکمن «آرتقی» (آرتیق اوغول لاری = آل آرتیق) در آناتولی

(۸۱۱ - ۴۹۵ هجری = ۱۰۴۸ - ۱۱۰۱ میلادی)

ملاعاشور قاضی - مریم شرعی *

«آل آرتیق» سلسله ای ترکمن است که به سال ۱۱۰۱ میلادی توسط نیره های ترکمن های سلجوقی در آناتولی تأسیس می شود و حدود سه قرن دوام می یابد. نام این سلسله ، مآخوذ از نام نیای آن یعنی امیری ترکمن به نام آرتیق بن اگسیک / Artuk b.Eksuk است که از دوران ملکشاه در امپراطوری سلجوقی خدمات شایسته ای از خود نشان داده بود. پدر آرتیق بگ یعنی «اگسیک» (اکسوک / Eksuk) لقب سالار و سردار را داشته است و این امر دال بر

اینست که وی شخص معمولی نبوده است. خاندان «آرتیقی» در میان ترکمن ها صاحب مقام والایی بودند. مورخی «آرتیقی ها» را جزو دو خاندان معروف ترکمن (دیگری سلجوقیان) ذکر می کند.

عناوینی چون «اینانچ بیلگه بیگو (یابغو) قوتلوق بگ» و «آلپ قوتلوق بگ پاولاق» در حکومت آرتیقی ها به کار می رفته است.

از آرتیقی ها سه شعبه به حکومت رسیدند که عبارتند از (۱) «شعبه حصن کیفا» و آمد/ که به سال ۴۹۵ هجری (۱۱۰۱ میلادی) توسط «معین الدوله سوقمان اول» تأسیس می شود و تا سال ۶۲۸ هجری (۱۲۳۱ میلادی) تداوم می یابد. (۲) شعبه «ماردین» که به سال ۵۰۲ هجری (۱۱۰۸ میلادی) توسط «نجم الدین ایلغاری اول» پایه گذاری می شود و تا سال ۸۱۲ هجری (۱۴۰۹ میلادی) ادامه می یابد. (۳) شعبه خارپوت یا خرتابرت Harput / Hartabirt که به سال ۵۸۱ هجری (۱۱۸۵ میلادی) توسط «عمادالدین ابوبکر بن قرا ارسلان» تأسیس می شود و تا سال ۶۳۱ هجری (۱۲۳۳ میلادی) دوام می یابد. در برخی از آثار، اولین شعبه این سلاله به دلیل انتساب آن به یکی از فرزندان «آرتیق» به نام سوقمان (سؤکمن، سکمان، سقمان)، «سوقمانیلار» (آل سکمان، طبقه سکمانیه) و شعبه «ماردین» نیز به دلیل انتساب آن به فرزند دیگر «آرتیق» به نام «ایلغاری»، «ایلغاری لار» (آل ایلغار، طبقه ایلغاریه) نامیده شده است.

«سوقمان» و «ایلغاری» با تقلیل مالیاتها موجب رونق اقتصادی قلمرو خود شدند. آن طور که از گزارش های برخی از مورخین چون ابن چبیر / Ibn Cubayr بر می آید، برخی از مناطق

آرتیق ها از اهمیت تجاری و رفاه خاصی برخوردار بودند. هنگامی که دیاربکر به تصرف صلاح الدین ایوبی در می آید ، غنایم هنگفتی از این شهر به دست می آورد که چشم قشون ایوبی را خیره می سازد. مهم «قاضی الفاضل» مورخ و منشی «صلاح الدین» از این غنایم ، ۱۴۰۰۰۰ جلد کتاب بوده است. ساخت پل ها ، کاروانسراها ، مساجد ، مدارس ، بیمارستانها ، حمام ها ، قصرها ، استحکامات و نیز آثار معماری عظیم و انواع محصولات صنعتی کوچک ، دال بر رشد عظیم اقتصادی و رشد ثروت و ارتقاء سطح رفاه در ساحت دولت آرتیقی ها است. آرتیقی ها حاکمیت خود را بر پایه توده های متشکل از ادیان و مذاهب و اقوام مختلف بنا نهاده اند. در دیوان های اداری و مالی از کارگزاران مسیحی نیز استفاده می شد. بنا به اظهارات میخائیل / Mihail مورخ سوریه ای ، تیمور تاش از تعصب دینی بدور بود. در دیاربکر در ساخت کلیساهای جدید مساعدت به عمل می آمد و راهبان نیز از پرداخت مالیات معاف بودن ، هنگامی که «نشرالدوله» پسر «دوگر» و حاکم فیزینات / Fizinat از دنیا می رود (۵۶۱ هجری = ۱۱۶۵ میلادی) در تشیع جنازه او ، نه فقط مسلمانان ، بلکه مسیحیان نیز حضور داشتند. امرای آرتیقی به علم و دانش توجهی خاص مبذول داشته اند و در حمایت از عالمان و طراحان علمی کوتاهی نکرده اند. «اختراع اولین ربات های مکانیکی به دانشمندان حکومت خاندان آرتیق نسبت داده می شود.»

چند تن از دانشمندان معاصر آنان کتابهایی را به نام برخی از امرای آرتیقی ها تصنیف کرده اند که از جمله می توان به کتاب «الواح عمادی» ، تألیف شیخ شهاب الدین سهروردی (م :

مؤسس مکتب اشراق در فلسفه اسلامی) به نام «ملک منصور نجم الدین» و همینطور به کتاب فی معرفه الحیل الهندسه «تألیف «جزری / Cezari» به نام «محمود بن محمد بن قرا ارسلان» و ... اشاره کرد.

• نوشته شده در شنبه بیست و ششم شهریور ۱۳۸۴ ساعت ۱۲:۴۸ توسط روابط عمومی

دایره المعارف ترکمن | [نظر بدهید](#)

نگاهی به امپراطوری سلجوقیان و پیامدهای حکومت آنان

ریحانه فرامرزی کفاش *

در تاریخ ایران وقایع و حوادث مهمی به چشم می خورد که در خور تأمل و توجه است. از آن میان امپراطوری ها و حکومت های قبل حمله ی مغول در تاریخ ایران جایگاه ویژه ای دارد این امپراطوری ها و حکومت ها، سبب جنبش ها و حرکت های فکری، اجتماعی، سیاسی، اقتصادی، فرهنگی بوده اند. یکی از مهمترین حکومت های ایران زمین پیش از حمله مغول

حکومت سلجوقیان است. در خصوص این رویداد بزرگ کتب گوناگونی به رشته تحریر در آمده است و هر یک بنا به فراخور دید نویسندگانش نقشی از این پرده نمایشی را به تصویر کشیده اند. لیکن آنچه تاکنون به عنوان موضوع قابل توجه به آن کمتر پرداخته شده است پیامد های تشکیل حکومت سلجوقیان در ایران است.

اینک ما در این مقاله بر آنیم تا با توجه به فرصت محدودمان و بصورت اختصار به برخی از پیامد های تشکیل امپراطوری سلجوقیان اشاره می کنیم. لیکن قبلاً باید یاد آوری نمایم که حجم کار، گسترده است. افزون بر آن کاری تخصصی است که فرصت بسیار باید و این مختصر در فرصت کوتاهی فراهم گردید. بدون شک دارای کاستی های بسیار است. در این مقاله مباحث زیر مطرح گردیده است:

۱. مکان اولیه زندگی سلجوقیان
۲. چگونگی بدست گرفتن قدرت توسط سلجوقیان
۳. گسترده گی قلم رو سلجوقیان
۴. چگونگی اضمحلال آنان
۵. وضعیت دینی دربار سلجوقیان
۶. وضعیت علوم مختلف مانند: طب، ادبیات، معماری و ... در دوران سلجوقیان

نگاهی به تاریخ امپراطوری سلجوق ها

دکتر اکبر بهجت *

از دیرباز سرزمین ایران بعنوان گذرگاه تلاقی اقوام مختلف با فرهنگ های گوناگون مطرح

بوده است .

اعراب و اقوام ترک دودسته از گروههایی بودند که در دو مرحله جداگانه با یورشها و حملات گسترده خویش، اکثر صفحات ایران را در نوردیدند. انگیزه های جهانگیری و جهانشمولی اعراب مسلمان در سالهای آغازین، آنها را به سوی سرزمین ایران که تحت حکومت سلسله ساسانی ایام فرسودگی خویش را طی می نمود سوق داد. قریب هفت قرن نظام سیاسی و حکومتی ایران باستان به نوعی تحت الشعاع دستگاه خلافت اسلامی و آداب حکومتی آنان قرار گرفت.

دور شدن روز ازون خلافت امویان و سپس عباسیان از اصول و موازین اسلام، موجب ایجاد فاصله میان ایرانیان و حاکمان این حکومتها شد، تا آنجا که در سده های سوم و چهارم هجری قمری بتدریج حکومتهایی در ایران سربرداشتند که هدف عمده آنها خلع ید از دستگاه حکومت عباسی بود. اگرچه بیشتر این تلاشها ناکام بود ولی موجب سست شدن پایه های حکومت عباسیان شدند، اما عدم وجود قدرتی ایرانی و مسلمان که بتواند ایران را یکپاره نماید موجب سست شدن پایه های حکومت عباسیان شدند، اما عدم وجود قدرتی ایرانی و مسلمان که بتواند ایران را یکپارچه نماید موجب شد این بار عنصر ترک یعنی سلجوقیان بر این سرزمین مسلط شوند.

در اواخر قرن چهارم هجری قمری شاخه ای از اقوام ترک به نام اغوزها که در دشتهای آسیای میانه بخصوص در منطقه ای بین دریاچه آرال و دریای خزر زندگی می کردند و به دنبال اختلاف سلجوق سرکرده شاخه اغوزها با ملک ترک و نیز در پی کسب مراتع وسیع

برای اخشام خود به سوی مرزهای ایران گسیل شدند و از سال ۴۲۹ تا ۷۰۰ هجری قمری در آسیای غربی و ایران سلطنت کردند. ظهور ایران سلطنت کردند. ظهور این خاندان در تاریخ اسلام از وقایع بزرگ و به منزله شروع دوره جدیدی است. این سلسله را می توان مهمترین دولتی دانست که توسط ترکان تأسیس گردیده ، زیرا در طول زمامداری سلاطین این سلسله تحول بزرگی در فرهنگ و تمدن اسلام بویژه در ایران بوجود آمد. این دوره یکی از ادوار طولانی جهان اسلام خصوصاً شرق اسلامی است که دارای ویژگیهای گوناگون تاریخی است ، ولی متأسفانه از اقبال محققین دیار خود زیاد برخوردار نبوده است . در این مقاله سعی خواهد شد در ابتدای شمای روسنی از سلجوقیان و حکومت آنان بطور مختصر و مفید ارائه گردد. سپس خدمات آنان به فرهنگ و هنر ایران و اسلام توضیح داده شود.

سالهای اول سده پنجم هجری قمری برای ایران و جهان اسلام نقطه عطفی بود ، زیرا در این زمان بود که ترکمانان سلجوقی با ورود به ایران قدرت را به دست گرفتند و بنیان دولت نیرومندی را پی ریزی کردند و فتوحات خود را به دیگر مناطق چنان گسترش دادند که از ماوراء النهر تا سواحل دریای سیاه و مدیترانه و بخشهایی از شبه جزیره عربستان به تصرف آنها درآمد. سلجوقیان به عنوان طایفه ای از ترکان که به دلیل مسائل سیاسی و اجتماعی ، اقتصادی و اقلیمی از دیگر هم نژادان خود جدا شده بودند ، پس از ورود به قلمرو مسلمین و پذیرفتن دین اسلام ، به عنوان عناصری مسلمان بتدریج وارد درگیریهای حکام مسلمان ماوراءالنهر شدند و طولی نکشید که به خراسان راه یافتند.

پس از پیروزی بر سلطان مسعود غزنوی در دندانقان و تثبیت موقعیت خود، پیشروی را به سایر مناطق ایران آغاز کردند و در اندک زمانی موفق به تسخیر نواحی وسیعی شدند. نخستین حکمران آنها یعنی طغرل بیگ با اتخاذ سیاستهای داخلی و خارجی، همچنین با توجه به اندیشه های سیاسی عمیدالملک کندی پایه های حکومت نوین خود را به گونه ای استوار ساخت که برای جانشینانش بسان بنیادی مستحکم و قابل اتکا بود.

مورخین، دوره حکومت طغرل را عصر استقرار و دوره حکومت آلب ارسلان دومین سلطان سلجوقی را عصر کسب قدرت و توسعه، دوره حکومت ملکشاه را عصر توسعه فرهنگی و هنری و دوره حکومت جانشینان ملکشاه را عصر آغاز انحطاط و تجزیه حکومت سلجوقی می دانند. آلب ارسلان با نبوغ نظامی خود مرزهای ایران را تا اقصی نقاط سرزمینی امپراتوری روم شرقی، سوریه و عربستان گسترش داد. ملکشاه با تدبیر وزیر بزرگش خواجه نظام الملک بنیاد نظامیه ها را گذاشت و موجبات تنظیم تقویم جلالی شد. او تنها سلطان از سلاجقه ایران است که در ساحل دریای مدیترانه سواره به سیر و سیاحت پرداخته است. سنت تقسیم غنایم بین بزرگان و وابستگان قبایل اغوز پس از مرگ ملکشاه موجبات درگیری و تضعیف حکومت سلجوقی شد و از آن زمان به بعد این حکومت در سرازیری انحطاط افتاد. سراسر نیمه اول قرن ششم هجری مساعی سنجر، آخرین سلطان بزرگ سلجوقی، حکومت ترکمانان را از خطر سقوط نجات نداد و حکومت یک پارچه و اولین امپراتوری اسلامی در ایران به شاخه های متعدد تقسیم شد و تا تشکیل حکومت ایلخانان نام و نشانی از سلاجقه را تداوم بخشیدند.

نگاهی به امپراطوری ترکمن سلجوقی

با تاکید بر دوران ملکشاه سلجوقی و نقش خواجه نظام الملک

غلامحسین نوعی *

ایران در طول تاریخ به منزله ی چهار راهی بوده که در آنجا ملل مختلف با هم تماس گرفته و تمدنهای مختلف با هم مخلوط می شده اند. در نتیجه ایران در همه ی ادوار سرنوشت تاریخی خود را که التقاط و ترکیب عناصر تمدنهای مختلف شرقی و غربی بوده است، ادامه می داده و این هنر ایران و ایرانی است.

* پژوهشگر تاریخ، سردبیر فصلنامه تاریخ پژوهی

یکی از این گروه ها و اقوامی که به ایران آمده، ترکان سلجوقی بودند که در تاریخ میانه‌ی ایران وارد شدند و موفق به تشکیل حکومتی نیرومند و برخوردار از تشکیلات عظیم و برجسته‌ی دیوایی نیز شدند.

سلجوقیان که نسب ایشان به سلجوق بن دقاق می‌رسد، طایفه‌ای بودند از ترکمانان غز و خزر که در روزگار سامانیان در دشتهای خوارزم و سواحل دریای خزر در آن سوی رود جیحون سکونت داشتند آنها در زمان سلطان مسعود غزنوی پس از پیروزی بر او به ایران وارد شده و نظام حکومتی سلجوقیان را پی‌ریزی نمودند.

امپراطوری سلجوقیان دارای دیوانسالاری عریض و طویلی بود که در

واقع بر تمام امور کشوری نظارت داشت و وزیر در راس آن بود. این دیوانسالاری در دست عنصر ایرانی بود که بر سنت‌های دیوانی آشنایی کامل داشت و رهنمای این نهاد گسترده در خلال قرون بود.

در این امپراطوری نقش خواجه نظام الملک وزیر بر هیچ کس پوشیده نیست چرا که او وزیر دو تن از سلاجقه مشهور چون آلپ ارسلان و ملک شاه سلجوقی بود و دوران شکوهمند این حکومت به قلم تدبیر و درایت این وزیر دانشمند امکان پذیر شده بود.

سرزمین ایران تاکنون تاریخ پرفراز و نشیبی را پشت سر گذاشته است. در طول این دوران ها، ایرانی، چه زمانی که تحت سلطه مهاجمان بوده و چه زمانی که خود بر اداره کشورش مسلط بوده هیچ گاه فرهنگ و اصالت خود را از دست نداده و کاملاً تحت تاثیر بیگانگان قرار

نگرفته، بلکه آنها را مجذوب خود کرده است. اصولاً عنصر اندیشمند ایرانی هرگاه از قدرت شمشیر کاری ساخته نمی دیدند، با قلم به جنگ دشمن می رفته و چه خوب از عهده‌ی این مهم بر می آمده اند.

در نوشتار حاضر تلاش می شود ضمن معرفی ملک‌شاه سلجوقی به عنوان یکی از بزرگترین امپراطوران سلجوقی به نقش یک وزیر اندیشمند ایرانی به نام خواجه نظام الملک نیز پرداخته شود.

کلید واژه: سلجوقیان، ملک‌شاه... دیوانسالاری، خواجه نظام الملک، کشورداری، وزارت، قتل خواجه نظام الملک.

سلطان بزرگ سلجوق طغرل بگ و کتابخانه های خلفا

پرفسور آلماز یازبردیف *

سلجوق ها بعنوان یکی از قدرتمندترین امپراتوری دوره اسلامی نقش مهمی در شکوفائی تمدن داشته اند. در این میان نقش طغرل بگ اولین پادشاه سلجوقیان و ابتکار او در ایجاد ارتباط با بغداد بعنوان مرکز خلافت اسلامی بسزا می باشد.

هنگامیکه از قرن نهم و دهم میلادی خلافت اسلامی رو به تزلزل نهاد ایالت های مهمی همانند اسپانیا ، آفریقای شمالی و از جمله مصر از دست آنان خارج گردید.

طغرل بگک در سال ۱۰۵۵ به بغداد دست یافت. بسیاری از نویسندگان بجای توجه به واقعیت های حکومت سلجوق دچار قضاوت های ناصحیحی گشته اند. ر.س.ماک کنزی ، قاسمی ، پرزن و دیگران آتش گرفتن کتابخانه شاهپور گفته های مغرضینی چون پیتو را تکرار کرده اند. عجیب آن است که تلاش های طغرل بگک را با حرکت های وحشیانه هلاکوخان (۱۲۶۵-۱۲۵۶) هم عرض تلقی نموده اند. در حالیکه آثار بدست آمده از عهد سلجوقی خلاف این موضوع را اثبات می کند. همه می دانیم که دانشمندان بسیاری در دوره سلجوقی به ظهور رسیده اند و پایگاههای علمی بزرگی به ابتکار طغرل بگک شکل گرفت تا هسته اصلی تمدن اسلامی بدست سلجوقیان بویژه طغرل بگک ، آلپ ارسلان ، ملکشاه تقویت گردد. واقعیتی که هنوز که هنوز است آثار باقیمانده مکتوب گواه جهد و تلاش علمی دانشمندان این دوره می باشد.

در این مقاله با استناد به منابع قدیمی و ارزشمند دوره اسلامی کوشش شده است تا چهره واقعی طغرل بگک شناسانده گردد. هر یک از برداشت های ناصواب مورخین بویژه مستشرقین با دلایل مستند پاسخ کافی و متقن ارایه گردد.

طغرل باشکوه

دکتر حسین آلیاری *

نویسنده مقاله پس از آوردن مقدمه ای کوتاه به تلفظ نام سلجوق و ابراز نظریات متفاوت ایران شناسی چون مارکوارت و یکی از مورخین ارضی در قرن سیزدهم میلادی اشاره کرده و

سپس به نظریه محمود کاشغری و و.بارتولد که تلفظ صحیح کلمه را selcug (سلجوق) آورده پرداخته و سپس اشاره به چند نظریه دیگر در این رابطه به تعلق خاندان سلجوق به قبایل غزها براساس دیوان شعر او مسکوکات و نسخ خطی قدیم استناد نموده و خاندان سلجوق را از قبیله قنیق غزان دانسته است. مقاله سپس نام پدر سلجوق را از قول ابن اثیرالقدس من الحدید دقاق یا تقان دانسته و در ادامه از روایت جامع التواریخ پیرامون خاندان آل سلجوق و چگونگی بروز اختلاف و بقدرت رسیدن غزهای ییغو و مخالفت ییغو با دقاق بر سر تصرفات ممالک اسلامی یاد می کند و آنگاه به مسلمان شدن غزها از قرن دهم میلادی (قرن ۴ هـ.ق) و اینکه سلجوق اولین کسی بود که اسلام را پذیرفت می پردازد و در اشاره به تاریخ سلجوقیان در پهنه تاریخ ماوراءالنهر و خراسان از علاقه دو قدرت وقت قره خانیان و سلطان محمود غزنوی که مشتاق تصرف ماوراءالنهر بودند ولی بهنگام عمل با قدرت بزرگ سلجوقیان روبرو گشتند خبر می دهد و از نیرنگ سیاسی سلطان محمود جهت دستگیری رئیس یکی از شاخه های سلجوق ارسلان ییغو (اسرائیل) و تبعید وی به هندوستان یاد می کند.

بر اساس این مقاله طغرل و چغری و پسران اسرائیل به ریاست آل سلجوق می رسند و برای جستجوی جایی مناسب از مناطق خراسان و آذربایجان گذشته به ناحیه وان و اراضی ارمنی ها و شدادیان وارد می شوند و آنگاه نتایج سفر را در اختیار طغرل و شورای قبیله می گذارند. در این اثنا جنگهایی میان سلجوقیان و قره خانیان و غزنویان در گرفت و پس از تجمل فشارهایی سلجوقیان مجبور نشدند به نواحی ریگزار ترکستان و حوالی شهر نساء کوچ کنند ولی چندی

بعد موفق به کسب اجازه اقامت در خراسان از مسعود غزنوی شدند. نویسنده سپس از قول سلیمان راوندی می نویسد: ترکمنها که در نساء بودند مایل به گسترش نفوذ خود شدند و سلطان مسعود نیز در شعبان ۴۲۹ هـ ق در صحرای نساء با سلجوقیان درگیر شد و سلجوقیان پیروز شدند. پس از این پیکار اگرچه برای سلجوقیان ولایات نساء، فراوه و دهستان از سوی غزنویان در نظر گرفته شد ولی با مخالفت مسعود غزنوی روبرو گردید. طی یک درگیری در سال ۴۲۹ هـ ق طغرل و چغری بیک موفق شدند و شهرهای خراسان را بین خود تقسیم نمایند. و در سال ۴۲۹ هـ ق طغرل خود را سلطان خواند بر طبق این مقاله طغرل که دارای رؤسای همچون عبدالملک الکندری و ابن حوّل بود بهتر دید که نظر خلیفه عباسی را جلب نماید. لذا طغرل به خلیفه عباسی آمادگی برای پیشروی و فتح آسیای غربی اعلام داشت. در سال ۴۳۱ هـ ق عاقبت الامر غزنویان در نبرد دندانقان شکست خوردند و طغرل بعنوان امیر خراسان رسمیت یافت و طی نامه ای اوضاع خراسان به اطلاع دارالخلافه رسانید. دیری نپایید که ولایات مختلف میان برادران طغرل تقسیم شد و به ترتیب در سالهای ۴۳۳، ۴۳۱، ۴۵۶ هـ ق دیگر مناطق باستان و کرمان را بتصرف درآوردند. از جمله اتفاقات مهم ازدواج القائم با مرالله با دختر چغری بیک بود و در پی آن رؤسای سلاجقه با تمام قوا به ترویج مذاهب اربعه سنی پرداختند. در این میان تصرف ممالک عراق و ایران و غرب بعهد طغرل گذارده شد و او در سال ۴۳۳ هـ ق خاندان آل زیار و شمشگیری و باوندیها در طبرستان و حوالی جرجان مطیع خود ساخت و امپراتوری خویش را از ماوراءالنهر تا آسیای کوچک گسترش داد. طغرل به آبادانی

و بهبود اوضاع اجتماعی مردم پرداخت که حاصل آن ساختن ابنیه و آثار فرهنگی و مساجد و مدارس می باشد.

نویسنده در قسمت دیگری از مقاله به بررسی های تاریخی و چگونگی مقابله امپراتور روم شرقی با سلجوقیان در آذربایجان پرداخته و از شکست سپاه بیزانس در برابر سلجوقیان یاد کرده و متذکر می شود در پی آن ترکمن های سلجوقی از نواحی وان تا طرابوزون پخش شدند. تا اینکه طغرل در ۲۵ رمضان ۴۴۷ هـ ق از سوی القائم بامرالله فرمانروای شرق و غرب اعلام گردید. سلطان طغرل در ۴۵۴ هـ ق به سن ۷۰ سالگی وفات یافت. نویسنده مقاله در پایان می نویسد: منابع اسلامی به طرز دلچسبی حکومت طغرل را می ستایند. سلطان طغرل مرد سیاسی و باکیاستی بود که در طی ۲۵ سال سلطنت توانست نفوذ و قدرت سلجوقیان را عیان سازد.

آبا سردار قهرمان

دکتر اراز پولاد اکایف *

آبا در دوره صفویه به ظهور رسید او جوانی خوش ظاهر و خوش سیرت بود که مراحل رشد را طی می کرد. نوجوان های دور و بر به غیرت و توانایی جنگی او پی برده به دور او گرد آمدند. آبا هنوز فقط ۲۰ سال بیشتر نداشت که در میانه همان قرن از سوی تاریخ نگاران شناخته شد .

وی توانست تمامی نوجوان های کناره رود اترک - گرگان را به دنبال خود بکشد. فرزی و چابکی، گیرایی و دلنشینی و مهارت او در فنون جنگی همه را به شگفتی وا داشته بود. آبا با نوجوانان هم‌رزم خود در جنگهای متعددی شرکت کرد و توانست خود را به همه بقبولاند.

در سالهای ۱۵۵۰ حسن بیگ روملو از طرف شاه طهماسب، حاکمیت استرآباد را پس از فوت علی سلطان به شاه بردی بیگ کچلی انتقال داد.

به گفته تاریخ نگار: ترکمنها برای معرفی خود به حاکم جدید با سوغات های بسیار زیاد و فوق العاده گرانبها به نزد وی رفتند. در میان افرادی که رفته بودند، آبا ی سوارکار جنگجو از طایفه او کلی هم بود که در این ملاقات برخورد توهین آمیز حاکم به آنها، آبا را رنجاند و سخنها ی حاکم از یاد او نرفت؛ این توهین به غیرت آبا برخورد تا حدی که نیمه های شب از استرآباد می رود و به میان طایفه خود باز می گردد.

در سالهای ۱۵۵۴-۱۵۵۵ طهماسب شاه برای تنبیه آبا سردار لشکر سنگین خود را به سوی ترکمنهای استرآباد فرستاد؛ بعد از کمی زد و خورد، آبا سردار که فهمیده بود از عهده قشون طهماسب شاه بر نخواهد آمد از حاکم خیره علی سلطان، درخواست کمک کمک کرد و علی سلطان با قشون خود به سوی استرآباد آمد.

در سالهای ۱۵۵۷-۱۵۵۸ آبا سردار استرآباد را دوباره به دست می آورد ولی مردم استرآباد او را حمایت نمی کنند و این فتح دوباره آبا سردار، شاه طهماسب را در فشار قرار می دهد.

همه ولایت استرآباد تحت سلطه آبا سردار بوده و او دختر خواجه مظفر یکی از افراد شاخص استرآباد را به زور به همسری خود در می آورد. آن دختر با اینکه در ابتدا ناراضی بود بعد به همسری آبا سردار راضی شده به همراه خود خدمتکارانش را می برد.

در آن موقع همسر آبا سردار افراد از پیش تعیین شده را برای انجام یک قتل سریع به منزلش می آورد؛ قاتلان آبا سردار را در شبی به قتل رساندند و سر او را به قزوین و به نزد شاه طهماسب بردند.

آبا سردار توانمند شجاع توانست ترکمن ها را متحد کند و این کار او در تاریخ ثبت شده است.

ترکمانان استرآباد در عصر صفوی

عبدالغفار سلاق *

منطقه استرآباد به علت موقعیت خاص سیاسی ، طبیعی و جغرافیایی همواره مورد توجه قبایل و حاکمان مختلف در طول تاریخ بوده است. ترکمن ها در عصر صفوی در شمال استرآباد

مابین رودخانه اترک و گرگان ساکن بوده اند. که بتدریج بر تعداد آنها افزودن شد چنانچه در اواخر عصر صفوی چندین داروغه مأمور جمع آوری مالیات و خراج از ترکمن ها بوده است. ترکمن ها در آن دوره از طرف دولتهای ازبکان و خانان خیوه و صفویان تحت فشار بودند. با حملات متعدد آنان، ترکمن ها مجبور بودند بصورت قبایل پراکنده در دشت ها و صحاری زندگی کنند.

به علت اختلافات مذهبی ازبکان با صفویان و اینکه ترکمن ها هم مذهب ازبکان بودند و نیز برای گرفتن مالیاتها و خراج از آنان، حملات سرکوب گرانه متعددی علیه ترکمن ها انجام می شده است.

در عصر صفوی ترکمن ها شورش های متعددی بوجود آوردند که این شورش ها، نتیجه اقدامات و سیاستهای نادرست حاکمان نالایق صفوی در مورد ترکمن ها است. که از جمله آنها شورش «آبای» ترکمن و شورش علیاریبگ ایمر است که قیام آبای را دولت شاه طهماسب اول با سختی فراوان سرکوب کرد. زیرا شاه امرای نامدار قزلباش را برای سرکوبی قیام به استرآباد روانه کرده بود.

در مواردی ترکمن ها متمایل به ازبکان می شدند که این بخاطر ظلم و ستم های صفویان است. ترکمن ها بارها با هدایای فراوان اعلام وفاداری خود را به صفویان نشان دادند، ولی زیاده خواهی ها و قتل و غارت های صفویان باعث تمایل آنها به ازبکان می شدند.

در دوره شاه عباس اول ، فریدون خان امیرالامرای استرآباد جنگهای فراوان و تدابیر مختلفی را برای ایجاد اختلاف و نفاق میان سران گوگلان ها و دیگر طوایف ترکمن انجام داده است. او قبایل متعدد از جمله ترکمن های صاین خانی مثل ایمور، اوخلو، قزلجه لو، دودرغه و غیره را به نابودی کشانده است و ایران ترکمن را به بهای اندک به مناطق مختلف متفرق گردانیده است.

ترکمن ها برای حفظ موجودیت خود و جبران ستم ها و ظلم ها به غارت روستاهای منطقه استرآباد می پرداختند که این حربه را تنها راه نجات خود می دانستند. و نیز در این دوره با قیامهای خود نشان داده اند. ترکمنهای استرآباد در عصر صفوی نقش اساسی در تحولات منطقه و کشور ایفاء کرده اند.

ترکمنان استرآباد در عصر صفوی هم از طرف دولت صفوی و هم از طرف خانان خیوه تحت فشار بوده و به هر دو مالیات و خراج می دادند و در درگیریهای متعددی که حاکمان استرآباد با ترکمنان داشتند همه چیز آنان را غارت و غنایم فراوانی می گرفتند و در نتیجه ترکمن ها نیز برای حفظ موجودیت خود که چیزی نداشتند و به تلافی آن به روستاهای مناطق استرآباد حمله می کردند. و نیز سیاستهای غلط حاکمان استرآباد در شورش های ترکمنان نقش اساسی داشت.

عملکرد دولت ایران در شکست ترکمنها از روسها

در سال ۱۸۸۱ « گوگ تپه »

نوراله مرادی *

کشور روسیه در آغاز قرن نوزدهم یکی از قدرتهای برتر اروپا بود که در راستای تحقق اهداف پتر کبیر و در رسیدن به آبهای گرم جنوب از همان آغاز دوره قاجاریه شروع به اقداماتی نموده و در این راستا توانستند در گام اول در دوره فتحعلی شاه طی قراردادهای گلستان و ترکمانچای مناطقی از شمال غربی ایران را از آن جدا نمایند. روسها در اوایل قرن نوزدهم در صحنه اروپا در حال رقابت با انگلیس بر سر کسب منافع بودند. اما چون در این راه بهره چندانی نبردند، لذا سعی کردند با پیشروی در ماوراءالنهر و اشغال مناطق ترکستان بتوانند خود را به مرزهای هندوستان رسانده و برتری استراتژیکی، در برابر انگلیسیها کسب کنند. و در کنار آن منافع اقتصادی آن مناطق را تحت کنترل خود دریاورند.

روسها در راستای رسیدن به اهداف خود شروع به لشکرکشی به سوی ماوراءالنهر نموده و توانستند در طی چند سال شهرهای مختلف آن از جمله خوارزم و بخارا را تصرف کنند.

بعد از تسخیر این مناطق تنها نقطه ای که دور از دسترس روسها قرار داشت، مناطق ترکمن نشین بود. روسها به بهانه برقراری امنیت برای تجار خود شروع به تصرف سواحل شرقی دریای خزر کرده و توانستند در سال ۱۸۶۹ در قزل سو (کراسنودسک) نیروهای خود را استقرار دهند و این استقرار زمینه تحولات بعدی در این مناطق گردید.

در پیشروی روسها به سوی مناطق ترکمن نشین ، نباید پیشینه ذهنی دولت ایران در باب غارت شمال خراسان و بردن اسیر توسط آنان و همچنین دسیسه های ایوان زینوویف سفیر روسیه در تهران که روسها او را تا آن زمان لایق ترین سفیر خود در ایران می دانستند بی تأثیر دانست.

این عوامل به اضافه ضعف و سستی حکام قاجار و دوراندیش نبودن آنان و بویژه همکاری همه ارکان دولت ایران با روسها در شکست ترکمن ها و رضایت کامل دولت ایران در فتح آن مناطق توسط روسها، موجب گشت که روسها با خیالی آسوده و به مراتب آسانتر به فتح آن پردازند.

روسها برای اینکه اقدامات خود را قرین به پیروزی بکنند ، با انجام روابط دیپلماتیک رضایت سردمداران ایران را ، جدای از فتح مناطق ترکمن نشین در جهت کمکهای تدارکاتی نیز جلب نمایند.

انگلیسیها هم تا این زمان بدون اینکه خودشان هزینه ای بکنند ، فقط با فرستادن جاسوسانی سعی می کردند با زیر نظر گرفتن تحرکات روسها و پیشنهاد اعمالی به ترکمنها در تحکیم مواضع خود ، عملاً حرکت جدی از سوی خودشان در جهت جلوگیری از هجوم روسها نشان ندادند. آنها حداقل در صدد تسلیح نیروی جنگی ترکمن به توپ و تفنگ نیز برنیامدند.

نیروهای ترکمن اگرچه در این نبردها از نظر تعداد بیش از روسها بودند ولی به دلایل نداشتن سلاحهای پیشرفته و مواضع مستحکم ، با وجود رشادتهای فراوانی که از خود نشان دادند ،

نتوانستند در برابر ارتش آموزش دیده و زبده روس بیش از سی روز از قلعه گلی خود در گوگ تپه محافظت کنند.

از آن پس زمینه برای سلطه کامل روسها در مناطق ترکمن نشین و شمال خراسان تا مرزهای افغانستان هموار گردید. مقاله ارائه شده مطالبی همراه با سند در باب همکاری دولت ایران با قوای روس در تهاجم به مناطق ترکمن نشین ارائه می دهد.

• نوشته شده در شنبه بیست و ششم شهریور ۱۳۸۴ ساعت ۱۲:۴۶ توسط روابط عمومی

دایره المعارف ترکمن | [نظر بدهید](#)

ترکمن ها کیستند ؟

تنقرقلی یلغی *

خاستگاه اولیه ترکان (و ترکمن ها) حوزه ی شرقی سیر دریا (سیحون) بوده است. وجود کتیبه های متعددی نظیر کتیبه ی «اورخون» در ینی سئی و کتیبه ی «کول تکین» از وجود ترکان در این نواحی خبر می دهند. مؤلف حدود العالم در سال ۳۷۲ هجری در ذکر دریای « ایسی گول » تا اندازه ای موقعیت ترکان را در آن حدود تشریح می کند.

درباره ی ریشه ی نژادی این قوم بین نژادشناسان اختلاف نظر وجود دارد؛ عده ای آنها را از نژاد سفید دانسته و زبانشان را جزء گروه زبانهای هند - اروپایی می دانند و عده ای دیگر عقیده دارند که ترکمن ها از نژاد زرد و زبانشان جزء زبانهای آلتایک (اورال - آلتایی) است.

در اواسط قرن سوم هجری ترک ها از پنج قوم اساسی تشکیل گردیده بودند : اُغوزها ، کیماک ها ، قارلیق ها ، اویغوره ، قرقیزها . اکثر مورّخین و جغرافی نویسان اوایل دوران اسلامی ، ترکمن ها را از اُغوزها ذکر کرده اند. اُغوزها به صورت قبیله ای از نه قبیله تغزغز در تاریخ ظاهر شدند که بخش مهمی از اتحادیه ترکان شرقی را تشکیل می دادند. در طی قرن دوم هجری اتحادیه اُغوزها از قلب ترکان شرقی، ناحیه ی اورخون به سوی غرب تا نواحی آرال و سیر دریا کوچ کردند و در سر راه خود

به جیحون و قره قوم و دشت های دهستان (در کرانه ی خزر) رسیدند.

غزان به دو قبیله ی بزرگ « اوچ اوق » و « بوزاوق » و بیست و چهار طایفه تقسیم می شدند و « اُغوز خان » رهبر آنان بوده است.

نخستین حکومتی که ترکان پایه ریزی کردند، حکومت «گوگ ترک ها» بود. اُغوزها (ترکمن ها) بعد ها در تشکیل حکومت هایی چون سامانی، غزنوی، خوارزمشاهی و ... دست داشتند و خودشان نیز حکومت های بزرگی چون سلجوقیان ، قره قویونلوها ، آق قویونلوها و ... را تأسیس کردند.

اعتقادات ترکمن ها تا ظهور اسلام در سرزمین آنها ، از تفکرات اجتماعی و دینی ماوراءالنهر نظیر بودائی ، مانویّت و در بعضی مناطق از تفکرات شمنی (طبیعت پرستی و اعتقاد به آسمان) نشأت گرفته بود و مظاهر طبیعت و آسمان و زمین و آب را مقدّس می دانستند. تقدّس « تنگری » (خدای آسمان) از اعتقادات خیلی قدیمی آنها حکایت می کند.

ماوراءالنهر در سال ۸۶ هجری به دست محمد قتیبه فتح گردید و در سال ۹۲ هجری خیره به دست مسلمانان افتاد و از آن تاریخ به بعد طی سالهای متمادی ترکمن ها نیز مانند سایر اقوام به دین اسلام روی آوردند.

ترکمن ها مسلمان و اهل سنّت و جماعت هستند و از چهار فرقه ی حنفی، حنبلی، مالکی، شافعی، بیشتر پیرو مذهب حنفی هستند و گروهی نیز علاوه بر آن پیرو فرقه ی نقشبندیه اند که مؤسس آن خواجه بهاءالدین نقشبند بخارایی (متوفی به سال ۷۹۱ هـ.ق) است. این فرقه بیشتر در میان گوگلان ها پیرو دارد.

درباره اصطلاح ترکمن

بصیر شهنازی *

اصطلاح ترکمن و مسائل پیرامون آن ، از قبیل ماهیت ، منشاء ، معنی و مفهوم اولیه و غیره از دیرباز تا امروز مورد توجه مؤلفان و پژوهشگران زیادی در جهان بوده و هست، ولی متأسفانه هیچ کدام از نظرات ارائه شده در این باره ، جامع و دقیق و یا خالی از ابهام نیست.

به لحاظ ماهیت ، اصطلاح ترکمن ماهیتی قومی داشته و یک اصطلاح قومی می باشد، و در آغاز نام قبیله یا قومی کوچک بوده که جزء اون اوق ها و منسوب به گوک ترکهای غربی بوده اند. اصطلاح ترکمن همانند ماهیت واحد آن ، منشأ ثابت و واحدی دارد.

معنی و مفهوم اولیه اصطلاح ترکمن که در ارتباط با منشأ آن می باشد متغیر بوده ، و در طول زمان می تواند در انطباق با تحولات اجتماعی تغییر نماید و معانی و مفاهیم دیگری پیدا بکند، که چنین نیز شده است.

در بین سه نظریه مهم در مورد منشأ و معنی و مفهوم اولیه اصطلاح ترکمن، نظریه ترک و پسوند «مان» «مانند» به دلایل قدمت و سابقه بیشتر و تداوم تأیید در اعصار مختلف بوسیله مؤلفان و محققان برجسته، و نیز انطباق بیشتر با واقعیت از برتری خاصی برخوردار است.

به عقیده نگارنده، نظریه ترک و پسوند «مان» «مانند» به معنی اولیه مانند

ترک و با مفهوم اولیه زبانی و فرهنگی را می توان با تفسیری نوین به عنوان منشأ اصطلاح ترکمن، پذیرفت. با این شرح که اقوام ترک در اختلاط با اقوام غیر ترک، باز هم مانند ترک

بوده، که نشانه غلبه ترکیت در مجموع عناصر تشکیل دهنده هویت قومی از جمله زبان و فرهنگ می باشد.

با توجه به دلایل و معلومات مقدماتی ارائه شده در مقاله، چنین استنباط می شود، که ترکمنهای اولیه از اختلاط گروهی از ترکان اون اوق با سغداقهای ایرانی، در حدود بلاساغون و در زمانی نزدیک به قرن هشتم میلادی بوجود آمده باشند.

اصطلاح ترکمن ابتدا برای نامیدن اون اوق های مختلط با سغداقها (ترکمنهای اولیه)، سپس در مورد اقوام ترک مسلمان و مختلط یعنی قارلوق ها و اوغوزها بکار رفته است، و بالاخره از اوایل قرن سیزدهم میلادی به عنوان نام اختصاصی اوغوزان مسلمان جایگزین آن می گردد.

نظریه ترک ایمان، نه به عنوان منشأ، بلکه فقط در پروسه تغییر و تکامل معنی و مفهوم اصطلاح ترکمن مطرح می باشد، چون نام ترکمن قبل از مسلمان شدن اقوام ترک وجود داشته، ولی با این حال استعمال گسترده این اصطلاح به عنوان نام عام اقوام قارلوق و اوغوز با همین معنی و مفهوم بوده است.

نظریه ترک و پسوند «من» به معنی ترک اصیل، اگرچه از نظر زبان شناختی قابل توجیه است، ولی به علت اختلاط نژادی ترکان در سرزمینهای دیگر، نه تنها در حال حاضر بلکه در گذشته نیز موضوعیت نداشته، و به لحاظ علمی نمی تواند قابل قبول باشد.

پیرامون تاریخ ترکمن و نقش آنها در میان خلق ترک

نظر محمد گل محمدی *

موزه مردم شناسی هامبورگ آلمان در سال ۱۹۷۰ طی برگزاری نمایشگاهی از فرشهای عشایری ، بخشی را به فرش ترکمن و قدمت آن و همچنین تاریخ ترکمنها اختصاص داد و طی آن به بررسی جایگاه ترکمن در میان خلق ترک و جایگاه آنها در تاریخ آسیای مرکزی پرداخته بود.

در این کتاب آمده است : در میان خلق های ترک ، ترکمنها دارای جایگاه ویژه ای هستند زیرا که پیرامون آنها می توان به اطلاعات حقیقی دست یافت. شاید این مهم به این علت بوده که ترکمنها در تاریخ همسایگان خویش نقشی گویا را ایفا کرده اند. در این میان سلجوقیان نقشی اساسی را برعهده داشته اند. آنها از قبیله قنق غزها بودند و بسیاری از مناطق ترکستان چین تا مرزهای مصر و امپراطوری بیزانس را به تصرف خود درآوردند. در کتاب موزه مردم شناسی هامبورگ در فصلی تحت عنوان تاریخ اسطوره ای و مأخذ تشکیل ترکمنها آمده است: جد بزرگ ترکمنها از جانب رشیدالدین اغوزخان ذکر گردیده و اوغوز از پشت یافت بوده است. به هنگام تقسیم زمین بوسیله نوح پیامبر ، یافت صاحب شرق گردیده بود و براساس یادداشتهای رشیدالدین وی جد بزرگ مغولها و ترکمنها به شمار می رفت. در این کتاب سپس با اشاره به منابع شرقی از محمود کاشغری در قرن یازدهم نام برده شده و چنین نوشته شده است : محمود کاشغری در دیوان لغات الترك (دایره المعارف به زبان ترکی) اسامی ۲۲ قبیله

از قبایل ۲۴ گانه اولیه ترکمن را آورده و گویا دو قبیله پیش از ظهور اسلام از دیگران جدا مانده و قوم خلیج را بوجود آورده است. محمود کاشغری نه تنها نام آنها بلکه تامغا یا داغ هریک از قبایل را به ما داده است.

دومین منبع شرقی مورد اشاره در کتاب رشیدالدین می باشد که در قرن چهاردهم میلادی می زیسته و در کتاب جامع التواریخ وی می خوانیم که پسر یافث یا نوه دیب با قوی خان چهار پسر بنامهای قراخان ، اورخان ، کرخان و کیزخان داشته است. پس از دیب با قوی خان (diebywghy) پسر بزرگترش جانشین وی می شود و او نیز صاحب فرزندی می گردد که در یک سالگی نام اوغوز را برای خود برمی گزیند و از خوردن شیر مادر به سبب کافر بودنش خودداری می کند! پس از گذشت سالها جنگی سخت بین اوغوزخان و پدرش قراخان درمی گیرد که منجر به پیروزی وی و گسترش سرزمینهایش می گردد.

اوغوزخان صاحب ۶ پسر بوده است به نامهای گون خان ، ئلدیزخان ، گوگ خان ، طاق یا داق خان ، دنگیزخان و آی خان . روزی پسران وی به هنگام شکار یک کمان طلائی با سه تیر پیدا می کنند و چگونگی تقسیم آنرا از پدر می پرسند. پدر یعنی اوغوزخان کمان را به سه پسر بزرگتر خود می سپارد و به سه پسر جوانترش تیرها را می بخشد. پسرانی که صاحب کمان بودند بوزوق گفته می شود و در جناح راست سپاه پدر جای می گیرند و به سه پسر جوانترش که صاحب تیرها بودند اوجوق نام نهاده و در جناح چپ سپاه پدر جای می گیرند. پسران اوغوز هر یک صاحب چهار فرزند بوده اند. وزیر دانای گون خان «ایکیت ایرکیل خوجه»

جهت جلوگیری از هر گونه مشکلی برای هر یک از چهار فرزند مشترکاً یک پرنده شکاری بعنوان اونقون تعیین می نماید و خوردن قسمتی از گوشت آنها را تنها به هنگام اعیاد یا طوی جایز می شمارد.

در این کتاب از ابوالغازی بهادرخان بعنوان دیگر منبع شرقی در قرن ۱۷ میلادی نام برده شده و طی آن از ابوالغازی آورده است که وی صاحب شجره تراکمه بوده و در یادداشتهای خود برای اولین بار به قبایلی که قبلاً از آنها نام برده نشده اند اشاره می کند. ابوالغازی به حضور سالورهای خراسان، ساریق ها ، یموتها ، تکه ها و ارساری ها تحت نام سنگ سالورها اشارت دارد.

در ارتباط با ساختار اجتماعی ترکمنها در کتاب مذکور آمده است : ترکمن به یک فامیل (خانواده) تعلق دارد که در داخل یک اوی زندگی می کنند. مجموعه زیادی از اوی ها را یک اوبه می گفتند و عموماً کلیه ساکنان یک اوبه با یکدیگر نسبت فامیلی داشته اند. یک اوبه با دیگر اوبه ها تیره ها را بوجود آورده و تیره های چند تشکیل یک طایفه را می دادند و وابستگی طایفه ها با یکدیگر خلق را بوجود می آورد. بر این اساس هم هر یک از افراد فامیل با معیار گله یا چراگاه در طایفه سنجیده می شدند. براساس احساسی همیشگی ، همبستگی و اتحاد برای ایجاد دیوار دفاعی امری ضروری بوده است.

بالاخره در کتاب موزه مردم شناسی هامبورگ به ارتباط برداشتهای اسطوره ای مشرق زمین در پژوهشهای مغرب زمین پرداخته شده و یادآور گردیده است که مدتها بود فعالیتهای علمی

در چهارچوب کتابهای تاریخی مشرق زمین بی نتیجه مانده بود تا اینکه نوشته های رشیدالدین پیرامون اوغوزها انتشار یافت و از طرفی در سلجوق نامه و یادداشتهای ابوالغازی اطلاعات لازم از رشیدالدین گرفته شده اند. بر اساس همین یادداشتهای قبایل اغوز محققاً در هر زمان سازمان قبیله ای قانونمند سیاسی ، اجتماعی را دارا بوده و دائم در تغییر و تحول بوده اند و نمونه آنرا در دو گروه کردن قبایل ۲۴ گانه پسران اوغوز به دو گروه ۱۲ قبیله ای که جناحین راست و چپ سپاه اوغوزخان را بوجود می آوردند ، می توان دید و این امر قدر مسلم از یک شکل تدوین یافته نظامی حکایت می کند.

امپراطوری های ترکمن : گوگ ترکها ، اغوزها ، سلجوق ها ، عثمانی ها و ...

گنبد دردی اعظمی راد *

گوگ ترک ها : ترکمن ها- که تا قرن ۵ میلادی اغوز نامیده می شدند- در قرن ۶ میلادی تحت حاکمیت گوگ ترک ها قرار گرفتند که نخستین حکومت ترک ها را در منطقه ی

مغولستان و تحت رهبری شخصی به نام بومن تشکیل داده بودند. این طایفه در سال ۷۴۴ میلادی به دست ترکمن های اویغور از بین رفتند.

ایغورها بنا بر افسانه ی اوغوز از اقوام و نزدیکان اوغوزان هستند. این طایفه در اواسط قرن ۲ هـ/ ۸ م بر نواحی رودخانه های سلنگا، ارخن و کروس یعنی ممالک شمالی مغولستان دست یافتند و پایتخت خود را قره بلغاسون قرار دادند و تا یک قرن اختیار دار مطلق مغولستان بودند و در سال ۱۲۰۹ میلادی مغول ها شدند. ایغورها فرهنگ و تمدن پیشرفته داشتند. کتاب قوتاد قوبیلیک مهم ترین اثری است که با خط اویغوری نوشته شده است.

اغوزها: بعضی از ترک شناسان، ایغورها و اغوزها را از یک قبیله و طایفه می دانند؛ چنان که مؤلفین اسلامی، ایغورها را به نام تغور اوغوز یاد کرده اند. از دیگر ترکمن هایی که دولت مستقل تشکیل دادند غزنویان هستند از طایفه ی قایی فرزند گون خان، سلطنت این خاندان را به دو گروه تقسیم کرده اند.

دوره ی اول: از سبکتکین شروع و به مسعود (پسر محمود) ختم می شود.
دوره ی دوم: با قتل مسعود (۴۳۲ هـ ق) آغاز می شود و تا سال ۵۸۲ هـ ق ادامه می یابد.
این طایفه به دست غیاث الدین غوری از بین رفتند.

بعد از حکومت غزنوی باید از طایفه ی سلجوقی نام برد که ترکمن بودند. سلجوقیان به تدریج، دامنه ی متصرفات خود را گسترش دادند و به چند شاخه تقسیم شدند:

الف- سلجوقیان بزرگ : از این طایفه در مجموع هشت نفر سلطنت کردند که اولین آنها طغرل

بیگ و آخرین آنها سلطان سنجر است. این شعبه به وسیله خوارزمشاهیان از بین رفتند.

ب- سلجوقیان آسیای صغیر : شاهان این سلسله هجده تن بودند و مؤسس آن ، سلیمان پسر

قتلمش است. آخرین این سلسله علاءالدین کیقباد دوم است. این سلسله به دست مغول ها

ترک های عثمانی از بین رفت.

ج- شعبه ای از سلجوقیان هستند که در شام حکومت کردند و تعداد آنها، پنج نفر است.

د- سلجوقیان عراق و کردستان : این شعبه از سلجوقیان در عراق و کردستان حکومت کردند.

آخرین آنها ، طغرل دوم است.

و- سلجوقیان کرمان : تعداد پادشاهان این سلسله ، یازده تن است. این

شعبه را ترک های غز از میان برداشتند.

ادبیات و هنر در دوره ی سلجوقی رو به کمال رفت و گویندگان ، نویسندگان و دانشمندان

بزرگی در این عصر ظهور کردند که ذکر نام هر یک و شرح حال آنها از حوصله ی این مقاله

خارج است.

عثمانیه : در ادامه ی این مقاله از دولت عثمانی باید نام برد که گروهی از ترکمن های

سلجوقی بودند و به رهبری شخصی به نام عثمان به آناتولی رفتند و هم زمان با افول دولت

سلجوقی در ایران ، حکومت اسلامی را در آن دیار تشکیل دادند ؛ مؤسس این سلسله شخصی

بود به نام عثمان پسر ارطغرل که به نام عثمان اول جد سلاطین عثمانی شناخته می شود. عثمان

اول سرحد ممالک روم شرقی را به سمت عقب راند و پسرش آرخان ، شهرهای بروسه و نقبه را گرفت و ممالک امرای کراسی را که با خاک او مجاور بود ، متصرف شد.

آرخان لشکریان مشهور ینی چری را در سال ۱۳۳۰م تشکیل داد که عموماً از برده های زر خرید تشکیل می شدند و نسبت به فرماندهی خود اطاعت کورکورانه داشتند.

مشهورترین فرد عثمانی ، سلطان محمد دوم است معروف به محمد فاتح . بعد از وی سلطان سلیم اول را باید نام برد که در هشت سال پادشاهی خود ، ایران را مغلوب کرد و کردستان و دیار بکر را به ممالک عثمانی ملحق ساخت و در سال ۹۲۳ هـ ق شام و مصر و عربستان را به تصرف درآورد.

پادشاهان عثمانی در مجموع سی و هشت نفر بودند و عبدالعزیز دوم ، آخرین آنهاست. در زمان این پادشاه بود . که در جنگ جهانی دوم پیش آمد و با قیام آتاتورک حکومت ۶۵۰ ساله ی این طایفه از بین رفت. از دیگر حکومت های مستقل ترکمن ، افشارها هستند. این طایفه یکی از ۲۴ طایفه ی اغوزها را تشکیل می دهند که در قرن ۵ و ۶ هـ ق همراه با سلجوقیان به ایران آمدند ؛ بعد در موصل به رهبری آق سنقر حکومتی مستقل تشکیل دادند. گروهی دیگر از افشارها به رهبری اصلان و شوملا به لرستان ، خوزستان و فارس روی آوردند. اما نادرقلی افشار – که بعدها نادرشاه شد- از تیره ی قراخلو بود . وی در سال ۱۱۴۸ هـ ق با نام نادرشاه افشار تاج گذاری کرد. نادرشاه پس از دورانی پرماجرا به سال ۱۱۶۰ هـ ق در فتح آباد قوچان به قتل رسید.

در پایان این مقاله از قاجارها باید گفت که ترکمن بودند و منسوب به قاجار نوین. این طایفه

به دو تیره تقسیم می شدند :

الف- قاجار دولو / یوخاری بأش

ب- قاجار قویونلو / آشاخه بأش

آغامحمدخان سر سلسه ی دولت قاجار از گروه آشاخه بأش است. از این سلسله هفت نفر به سلطنت رسیدند که آخرین آنها احمدشاه پسر محمدعلی شاه است. این پادشاه به دست سردار سپه (رضاخان قلدر) از سلطنت خلع شد (۱۳۰۴ش) و در سال ۱۳۱۷ش در بیمارستانی نزدیک پاریس غریبانه درگذشت.

تاریخ ترکمن در دوره ی اسلام

امیدوار مالملی *

ترکمان **Torkaman**: نام قومی ترک در آسیای مرکزی بوده است. کلمه ی ترکمان از

قرن پنجم هجری ابتدا به شکل جمع فارسی توسط نویسندگان ایرانی **مانند گردیزی** در

تاریخش و ابوالفضل بیهقی در **تاریخ بیهقی** استعمال شده است. به گونه ای که ابوالفضل

بیهقی در تاریخ خود که موجود است شصت و یک بار از ترکمانان نام برده است. به همان

معنی که اغز در ترکی و غز در عربی و فارسی به کار رفته است. **کتیبه ی اُر خون** گواه

زنده ای از تاریخ ، تمدن و فرهنگ این قوم دیرپا می باشد. این کتیبه که متعلق به قرن هشتم میلادی است گواهی می دهد که غزان در آغاز زندگی خویش در مغولستان می زیسته اند که اندیشمندان و مورخین اغزان یاد شده را از تبار ترک دانسته اند. مورخین و وقایع نگاران اسلامی فقط از ترکان و ترکمانان در مغرب زمین یاد کرده اند.

یک **دایره المعارف چینی** در قرن هشتم میلادی می گوید کلمه ی تو کو مُنگ -to-ku-mong نام دیگر کشور **suk-tak** یعنی کشور آلاناق است. و این قوم از ابتدای تاریخ میلادی در شرق تا سفلی سیر دریا اسکان یافته بودند. و آن منطقه حتی در قرن چهارم هجری جایگاه اصلی غزان بوده است. محققان معتقدند که زبان و قیافه ی ترکمانان غیر از این چیزی بود که هست و یادآور می شوند که زبان و قیافه ی آنان تعدیل رفته است به شکلی که بین آنان و سایر ترکمانان تنها شباهت مختصری بر جای مانده است. و علت این امر را مهاجرت ترکمانان به مغرب زمین معرفی می کنند.

سلسله های ترکمانان : سلسله های ترکمانان که در کشور ایران دوره ی اسلامی حکومت کرده اند عبارتند از: قراقوینلو، آق قوینلو و قاجاریه می باشد.

قراقوینلو ، قره قوینلو: وجه تسمیه آن شاید این بوده است که چون صورت گوسفند سیاه بر روی پرچم خود داشته اند به این نام منسوب شده اند. آنان دسته ای از ترکمانان بودند که از سال ۷۸۰ هجری قمری تا سال ۸۷۴ هجری قمری در شمال غربی ایران و شرق آسیای صغیر حکومت داشته اند با پایان یافتن دوره ی حکومت ایلخانان مغول در قرن هشتم هجری،

ترکمانان نیز مثل دیگر طایفه های ترک و مغول فرصت را غنیمت شمردند و صاحب قدرت و

موقعیت شدند که از آن جمله اند دو طایفه آق قویونلو و قراقویونلو که توانسته شمال بین

النهرین را به تصرف خود در آورند. به طوری که قراقویونلوها توانستند در بخش شمالی

دریاچه ی وان اسکان یابند و پایه های حکومت و موقعیت های تازه ای را برای خویش محکم

سازند و به تدریج از همین قبیله افرادی چون قرایوسف (جل ۷۹۰ هـ ق / ۱۳۷۸ م)، اسکندر

بیک بن قرایوسف (جل ۸۲۳ هـ ق / ۱۴۲۰ م)، جهانشاه بن قرایوسف (جل ۸۴۱ هـ ق /

۱۴۳۰ م) حسن علی میرزا بن جهانشاه (جل ۷۸۲ هـ ق / ۱۴۶۹ م) به قدرت رسیدند که با مرگ

پادشاه اخیر یعنی حسن علی میرزا بن جهانشاه حیات حکومت قراقویونلوها پایان یافته است.

قاجار : طایفه ای از ترکمانان می باشند. بعد از فروپاشی دولت ایلخانیان در سرزمین های

ارمنستان و شام متوطن شدند نیز امیر تیمور گورکان در سال ۸۰۳ هجری قمری به سرزمین روم

(آسیای صغیر) و شام حمله و در راه بازگشت به کشور ایران عده ای از طوایف ترک را که در

شام و ارمنستان و آسیای صغیر متمرکز بودند با خود به ایران آورد. که با رشد جمعیت اقوام و

طوایف روملو، شاملو و قاجار از آنان شکل گرفتند و از قوم قاجار عده ای در شهرهای قراباغ،

ایروان و گنجه ساکن شدند.

گروه دیگر نیز که خاندان سلطنتی قاجار از آنان بوجود آمدند نیز در گرکان اسکان یافتند.

کارنامه ی ننگینی نیز از این دوره بر پیشانی تاریخ ایران نقش بسته است و آن عهد نامه ی

ترکمان چای است. از آنجایی که در سال ۱۲۴۱ هجری قمری ایران مورد تهاجم کشور

شوروی سابق قرار گرفت سرانجام این کشور در سال ۱۲۴۳ هجری قمری یعنی در زمان تصدی فتح علی شاه قاجار شکست خورد. و عهدنامه ترکمان چای با واسطه ی انگلستان بین ایران و روس بسته شد که مرز ایران رود ارس شناخته شد و دشت مغان و بندر لنکران و کشتی رانی در دریای خزر به عنوان امتیاز به کشور شوروی سابق واگذار شد.

نبرد ملازگرد

آنادردی کریمی *

یکی از جنگ های بسیار مهم و سرنوشت ساز، نبرد ملازگرد است. این جنگ بین سپاه سلجوقی به رهبری آلپ ارسلان و سپاه بیزانس به رهبری رومانوس دیو جانوس در ۴۶۳ هـ ق / ۱۰۷۱ م رخ داده است. پژوهشگرانی چون هراند پاسدرماجیان ، نویسنده تاریخ ارمنستان و دیویس مورخ آمریکایی تعجب می کنند که چرا جای مهمتری در صفحات تاریخ به آن اختصاص نداده اند. نویسنده اول ، این نبرد را مهم تر از فتح قسطنطنیه بدست ترکان عثمانی می داند. هرچند ممکن است این نظریه تا حدودی اغراق آمیز باشد ولی با توجه به نتایج کوتاه مدت و دراز مدت آن نمی توان منکر شد که نبرد ملازگرد برآستی یکی از جنگ های مهم و سرنوشت ساز تاریخ است.

پروفسور علی سویم، در کتاب کم حجم ولی پر ارزش خود این نبرد را با استفاده از منابع غربی و اسلامی شرح و توضیح داده است. صادقانه، اذعان می کنیم که این کتاب، چه مستقیم و چه غیر مستقیم، فراوان سود جسته ایم. متأسفانه نویسنده محترم، به روش امروزی، منابع و مآخذ مورد استفاده را در هر پاراگراف و یا صفحه بطور دقیق مشخص نساخته است. تنها در پایان کتاب، منابع و مآخذ را بطور کامل ذکر کرده است. مقاله نبرد ملازگرد دکتر حسین آلیاری (سال ۴۶) نیز مورد استفاده قرار گرفت که به جهت استفاده از منابع اصلی قابل توجه است و البته سالها از نگارش آن گذشته است. این نکته در مورد کتاب علی سویم نیز صادق می باشد. (سال چاپ ۱۹۷۱) ما تقریباً از تمامی منابع در دسترس « دوران سلجوقی » در نگارش مقاله سود جسته ایم.

در این مقاله، ابتدا، پیشینه تهاجمات ترکان و سلجوقیان توضیح داده شده است. هرچند در وهله اول ضرورتی به ذکر آن احساس نمی شود ولی برای درک عوامل جنگ، از نظر ما، بیان این پیشینه ضرورت داشت. غازیان مسلمان و سلجوقیان، حتی از زمانی که تحت نفوذ غزنویان بودند، حملاتی به ارمنستان داشته اند. بعدها این حملات به آناتولی نیز گسترش یافت. معمولاً رهبری این عملیات با بیگ های ترکمن و شاهزادگان سلجوقی بوده است. در طی این حملات آنان به غارت و چپاول مناطق تحت نفوذ بیزانس می پرداختند. در بیشتر مواقع نیز موفق بوده اند. آنان پس از تهاجم و غارت و اسیر گرفتن به پایگاههای قبلی خود بازگشتند. افرادی چون ابراهیم ینال و افشین و دیگر سرداران در این تهاجمات نقش تعیین کننده ای داشته اند.

طغرل بیگ به سبب اغتشاشات داخلی و گرفتاریها، چندان حضور مؤثری در این تهاجمات نداشته است. البته بطور مشخص در ۴۴۶ به ارمنستان تاخت ولی موفق به تصرف ملازگرد نشد. اما او به سبب جلوگیری از حملات گروههای ترکمن به مناطق مسلمان نشین و شاید رهایی از خطرات شورشهای احتمالی آنان و حل کمبود زمین و وسیله معاش و افزایش قدرت سلجوقیان در برابر امپراطوری بیزانس دستور سازماندهی آنان را برای تهاجم به سرزمین های بیزانس صادر کرد. البته پژوهشگرانی چون استانفورد جی شو معتقدند که سلجوقیان با تاخت و تاز ترکمنها به آناتولی مخالفت کردند، زیرا خود در تلاش بودند که در مقابل فاطمیان، با نخستین صلیبها و حتی نیروهای شرقی متحد شوند. آنان چندان نکوشیدند که یورشهای اولیه ترکمنها به آناتولی را به صورت اشغال رسمی این منطقه دنبال کنند؛ اما سرانجام ترغیب و تشویق ترکمنها آنان را از پی ایشان روانه کرد. چه موافق این نظر باشیم و چه مخالف آن، سلجوقیان در عمل نشان دادند که بی تمایل به این حملات نیستند و حتی طغرل و آلپ ارسلان، قبل از نبرد ملازگرد در این تهاجمات حضور داشته اند. البته برای آنان، مسائلی چون فاطمیان و شکست آنان به مراتب مهم تر از بیزانس بوده است.

اوضاع بیزانس از نظر سیاسی خوب نبوده است. علاوه بر اختلافات داخلی، آنان مورد هجوم نیروهای دیگری نیز چون اوزها و پچنک ها و بوده اند. ضمن آنکه حملات سلجوقیان ادامه داشت. در چند مورد نیروهای اعزامی بیزانس در مقابل حملات سلجوقیان کاری از پیش نمی بردند.

آلپ ارسلان قبل از نبرد ملازگرد موفق به فتح مناطقی از ارمنستان و گرجستان می شود. قبل از به قدرت رسیدن رومانوس ، یزانس دچار مشکلات داخلی و اقتصادی بود و در مواردی این مشکلات گریبانگیر رومانوس نیز می شود. او برای مقابله با حملات سلجوقیان اقداماتی انجام می دهد و موفقیت‌هایی نیز بدست می آورد ولی نمی تواند مانع ادامه حملات سلجوقیان شود.

امپراتور در سال ۴۶۳ هـ ق ، برای کوتاه کردن دست سلجوقیان از سرزمین های شرقی کشور، بازپس گیری بلاد از دست رفته و به باور برخی منابع اسلامی به قصد تصرف بغداد و خلع خلیفه و انتصاب جاثلیغی بجای او، ویران ساختن مساجد و برآوردن کلیساها و از بین بردن ملت اسلام با سپاهی انبوه به سوی شرق حرکت کرد. منابع اسلامی تعداد لشکریان او را از پنجاه هزار تا هفتصد هزار و در مواردی بیشتر از آن نوشته اند. که البته این ارقام اغراق آمیز است. محققان تعداد این نیروهای آلپ ارسلان را بمراتب کمتر از اردوی یزانس ذکر کرده اند . منابع اسلامی سپاه آلپ ارسلان را از دوازده هزار تا بیست هزار و منابع فرنگی تا چهل هزار نفر نوشته اند.

رومانوس با نیروهای خود که در میان آنان دوازده گروه سربازان مزدور خارجی حضور داشتند به سوی ملازگرد حرکت کرد ... آلپ ارسلان مجبور به مقابله شد ... گویا به سبب کثرت نیروی یزانس از مقابله اندیشناک بود. با وجود پیروزیهای اولیه تقاضای صلح کرد با تکبر و غرور بی مورد از سوی امپراطوری رد شد و ناخردمندانه گفت که در ری سخن از صلح خواهیم راند...

قبل از آغاز جنگ اصلی ، هر دو گروه به تقویت روحی سپاهیان خود پرداختند . آلپ ارسلان بزرگمنشانه حضور در جنگ را به عهده خود سربازان وا گذاشت.

آلپ ارسلان با اجرای اصول جنگی ترک ، حمله و گریز و استفاده از فن غافلگیری موفق به از هم پاشیدن شیرازه لشکر بیزانس شد. پایان جنگ به کشته شدن ، اسارت و فرار سپاهیان بیزانس ختم شد. امپراطور نیز اسیر شد در علل شکست سپاه بیزانس می توان به مواردی چون پیوستن اوزها به سپاه سلجوقی ، ناهمگونی سپاه بیزانس ، عدم همکاری ارمنیان با امپراطور ، فرار یا خیانت آندرونیکوس دوکاس فرمانده افراد احتیاط ، غرور بی حد و ناآشنایی رومانوس به روحیه غیر رومیان و شجاعت و تدبیر جنگی آلپ ارسلان اشاره نمود.

برخورد آلپ ارسلان در مجموع با رومانوس ، انساندوستانه بود. رومانوس آزاد شد و به وطنش برگشت اما در پایان غم انگیزی داشت. بطور وحشیانه ای چشمانش را در آوردند و او در زندان رقیب در گذشت. البته تعهد پرداخت خراج ، فرستادن نیرو به هنگام ضرورت ، آزاد نمودن اسیران مسلمان بلاد روم ، موافقت با ازدواج یکی از دخترانش با فرزند آلپ ارسلان و واگذاری آنتاکیا ، اورفا ، ملازگرد و به سلجوقیان را پذیرفته بود.

البته نباید در اهمیت و تأثیرات نبرد ملازگرد اغراق کرد ولی واقعیت آنست که این نبرد سبب تضعیف بیزانس ، خروج کارگزاران امپراطوری از آناتولی ، ترکی شدن آناتولی ، گسترش اسلام و ادبیات فارسی در این مناطق شد. زمینه های اولیه تأسیس سلاجقه روم در

پیروزی نبرد ملازگرد ریشه دارد. شاید بتوان ادعا کرد که یکی از دلایل مذهبی جنگهای صلیبی، نبرد ملازگرد بود.

از نتایج دورتر این نبرد، می توان به تشکیل امپراطوری عثمانی نیز اشاره کرد.

• نوشته شده در شنبه بیست و ششم شهریور ۱۳۸۴ ساعت ۱۲:۴۴ توسط روابط عمومی

دایره المعارف ترکمن | [نظر بدهید](#)

خلاصه مقالات تاریخ ترکمن

برگزار کننده:

مؤسسه فرهنگی و انتشاراتی مختومقلی فراغی

مرکز دایره المعارف ترکمن

اولین کنفرانس بین المللی تاریخ ترکمن

خلاصه مقالات تاریخ ترکمن

برگزار کننده : موسسه فرهنگی و انتشاراتی مختومقلی فراغی

با همکاری :

- ۱- استانداری گلستان (اداره کل امور اجتماعی)
- ۲- اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان گلستان
- ۳- اداره کل میراث فرهنگی استان گلستان
- ۴- سازمان آموزش و پرورش استان گلستان
- ۵- دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی
- ۶- دانشگاه آزاد اسلامی واحد گرگان و آزادشهر

اعضای هیأت علمی

- ۱- بابایانی ، سیروس
- ۲- بدخشان ، قربان صحت
- ۳- تاجی قره جه ، اسماعیل
- ۴- دکتر سارلی - اراز محمد
- ۵- شهنازی ، بصیر
- ۶- استاد عنصری ، آنادردی
- ۷- استاد قوجق ، محمد
- ۸- کریمی ، آنادردی
- ۹- دکتر کلتی ، ابراهیم
- ۱۰- استاد گل محمدی ، نظر محمد
- ۱۱- مرادی ، نوراله
- ۱۲- مفیدی ، بهروز
- ۱۳- ندیمی ، کمال الدین
- ۱۴- دکتر نظری ، حمید

اعضای هیأت اجرایی

۱- آرخی ، عبدالرحمن

۲- اتک پور

۳- بابایانی ، سیروس

۴- توسلی نیا ، آتنا

۵- سارلی ، حمید

۶- سارلی ، عزیز محمد

۷- شریفی ، حامد

۸- شیخ ، جمشید

۹- فیروزی ، عبدالحکیم

۱۰- قزلجه ، خلیل

۱۱- قوینلی ، عیسی

۱۲- گلشاهی ، سیما

۱۳- گل محمدی ، نظر محمد

۱۴- محمد نیازی ، بی بی حمیده

۱۵- ندیمی ، کمال الدین

عناوین مقالات ارسالی به اولین کنفرانس بین المللی تاریخ ترکمن :

۱- آرمیده ، نعمت اله - نقش ترکمانان در به قدرت رسیدن قاجارها در تاریخ ایران -

گمیشان

۲- دکتر آق سوی ، مصطفی - ترکیه

۳- آلتین تاش - رمضان - تشکیلات بگتاشیه - ترکیه

۴- دکتر آلیاری ، حسین - عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد واحد شبستر و مدیر گروه

کارشناسی ارشد تاریخ - طغرل باشکوه

۵- آیریملو ، جمال - ترکمن ها و تمدن سومر - ارومیه

۶- اسماعیلی ، محبوبه - عضو هیأت علمی گروه تاریخ دانشگاه آزاد اسلامی واحد

شاهرود - بررسی عصر اصلاحات و تنظیمات امپراتوری عثمانی - شاهرود

۶- اعظمی راد ، گنبد دردی - امپراطوریهای ترکمن: گوگ ترک ها، اوغوزها ،

سلجوق ها ، عثمانی ها - گنبد کاووس

۸- اکایف ، ارازپولاد - انیستیتوی تاریخ ترکمنستان - ابا سردار قهرمان - ترکمنستان

۹- ایری ، مایسا - ترکمنها در عصر پهلوی - بندر ترکمن

۱۰- بایرام زاده ، علیرضا - کارشناس ارشد تاریخ - بررسی تشیع ترکمانان قره قوینلوها -

شبستر

۱۱- دکتر بایمت اف ، لقمان - آسیای مرکزی و سلطنت سلجوقیان شرقی در عصرهای

۱۱-۱۲ میلادی - دانشگاه فردوسی مشهد

۱۲- بغده ، عظیم قلی - رایزنی عشق آباد - پیرامون قیام سال ۱۹۱۶ در مناطق گرگان و

تجن

۱۳- دکتر بهجت ، اکبر - عضو هیأت علمی تمام وقت دانشگاه آزاد اسلامی شبستر -

نگاهی به امپراتوری سلجوق ها

۱۴- پیرخانوا ، یازجمال - آثار تاریخی مرو - ترکمنستان

۱۵- جاودانی ، سارا - ادوار تاریخی ترکمن - چهارمحل بختیاری

۱۶- جمایوا ، سولماز - منابع تاریخی مرو - ترکمنستان

۱۷- حکیمی ، عبدالرسول - بیانی ، سیف اله - تاریخ ترکمنها در اقصی نقاط جهان به ویژه

ایران - خراسان رضوی، خواف

۱۸- دکتر خالدیان ، محمد علی - عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد واحد گرگان- نجم

الدین و تفسیر عرفانی قرآن

۱۹- دکتر دبیری نژاد ، بدیع اله - استاد دانشگاه آزاد نجف- ترکمانان و دولتهای ترکمن

در ایران - اصفهان

۲۰- دکتر دورو ، نسیم - ترکیه

۲۱- رحمانوا ، تورکای - (آذربایجان) دانشگاه آذربایجان باکو

۲۲- دکتر رحمتی ، محسن - پژوهشی درباره ایلات ترکمن با دولت مرکزی در عهد

قاجار - دانشگاه لرستان

۲۳- دکتر سارلی ، اراز محمد - عضو هیأت علمی دانشگاه - ترکمن های عشایر در دوره

پهلوی اول - گرگان

۲۴- دکتر سارلی ، اراز محمد - عضو هیأت علمی دانشگاه - تئوریهایی درباره تاریخ

ترکمن - گرگان

۲۵- سجادیان ، ساجده السادات - گنجیان ، سمانه - کارشناسان الهیات - نگاهی به

امپراتورهای ترکمن گوگک ترکها و اغوزها و سلجوق ها و عثمانی ها - بابل

۲۶- سلاق ، عبدالغفار - کارشناس ارشد تاریخ - ترکمانان استرآباد در عصر صفوی - آق

قلا

۲۷- سلیقه - دوره های تاریخی ترکمن - بروجرد

۲۸- سویر ، ایلماز- فرهنگ بکتاشیه خراسان - ترکیه

۲۹- شادپور ، حسن - اشرفی ، احمد - معاهده آخال و نتایج آن در مرزهای شرقی ایران

- شاهرود

۳۰- شامیلوا ، عزیزه (آذربایجان) دانشگاه آذربایجان باکو

۳۱- شاهین - اوزمان مرال - ترکیه

۳۲- شهنازی ، بصیر - پژوهشگر تاریخ - درباره اصطلاح ترکمن - گرگان

۳۳- صادقی یونسی ، حسن - کارشناس ارشد جغرافیای انسانی - ترکمن قومی با

سرگذشت پیچیده - خراسان رضوی ، فریمان

۳۴- صدیقی ، محبوبه - دانشجوی کارشناسی ارشد رشته تاریخ تمدن اسلامی - اغوزها

(ترکمنها) در عصر امپراتوری سلجوقیان - شاهرود

۳۵- طهماسوا ، افیلیا (آذربایجان) دانشگاه آذربایجان باکو

۳۶- پرفسور، دکتر عباس اف ، آیدین - ترکمنهای عراق - آذربایجان

۳۷- عبیدالله یف ، بایرام - یادگارهای تاریخی ، ترکمنستان - ترکمنستان

۳۸- عنصری ، آنادردی - کارشناس تاریخ - عنوان «یابغو» در میان اغوزان و تاریخچه آن -

گنبد کاووس

۳۹- فرامرزی کفاش ، ریحانه - مدرس دانشگاه - نگاهی به امپراطوری سلجوقیان و

پیامدهای حکومت آنان - خراسان رضوی - سبزوار

۴۰- فرهادف ، فرهاد - آذربایجان- انیستتوی فولکور آذربایجان

۴۱- قاراجا ، راسم - ترکچه اقیانوسی - ترکیه

۴۲- قاضی ، ملاعاشور- شرعی ، مریم - حکومت خاندان ترکمن «آرتیقی» - تهران

۴۳- قائمی ، جمشید- عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی شهر ری- حاکمان استرآباد

و ترکمانها - تهران

۴۴- قرنجیک ، صفورا- نگاهی به اوضاع ترکمنهای ایران و شوروی سابق در جنگ

جهانی دوم

۴۵- احمد ، کارا - اوضاع ترکمنهای عراق - عراق

۴۶- دکتر کایا- دوران ترکیه

۴۷- کریمی ، آناردی - نویسنده - نبرد ملازگرد - گنبد

۴۸- دکتر کلتی ، ابراهیم - دکترای جغرافیا - تاریخ شهر گنبد کاووس - گنبد

۴۹- دکتر کلتی ، ابراهیم - دکترای جغرافیا - بررسی تغییرات کالبدی شهر مرو تا پایان

حکومت تیمورلنگ - گنبد

۵۰- دکتر کمالی ، محمدرضا- عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد ایذه -

ایرانیان ، ترکمنان شباهت ها و تفاوت ها - ایذه

۵۱- گری . ب - پژوهشگر در برلین آلمان سومرها و ترکمنها

۵۲- گل محمدی ، نظر محمد - پژوهشگر و مترجم زبان آلمانی - پیرامون تاریخ ترکمن و

نقش آنها در میان خلق ترک - گرگان

۵۲- دکتر گوزل ، عبدالرحمن - ترکیه

۵۳- گوندیز ، طوفان - ترکمن های از سرزمین مادری به سوی آناتولی

۵۴- مالملی ، امیدوار - عضو هیأت علمی دانشگاه اسلامی واحد ایذه - تاریخ ترکمن در

دوره اسلام

۵۵- محمد شریفی ، میثم - تاریخ ترکمنهای ایران - اصفهان

۵۶- محمدیان ماسوله ، سیده الهام - دانشجوی زبان و ادبیات فرانسه - مختصری از

مبارزات آنه گلدی سردار و خان خیوه - تهران

۵۷- محرری ، امید - سعادت فر ، فرزانه - کارشناسان ارشد تاریخ و تمدن ملل اسلامی -

جغرافیای تاریخی شهرهای ترکمنستان - مشهد

۵۸- مرادی ، نوراله - عملکرد دولت ایران در شکست ترکمنها - کلاله

۵۹- ملک زاده ، توحید - کوره سونلی های آذربایجان یا اغوزهای چینی - تبریز

۶۰- نوعی ، غلامحسین - سردبیر فصلنامه تاریخ پژوهی دانشگاه فردوسی مشهد - نگاهی به

امپراطوری ترکمن سلجوقی با تأکید بر دوران حکومتی ملکشاه سلجوقی

۶۱- ولیف ، اسماعیل (آذربایجان) - مشکلات آموزشی شعر مخطومقلی در آذربایجان

۶۲- دکتر یازبردیف ، آلاماز - سلطان بزرگ طغرل بگ و کتابخانه های خلفا - ترکمنستان

۶۳- یلقى ، تنقرقلى - ترکمنها کیستند؟ - بندر ترکمن

۶۴- یمرلى ، اراز محمد- نگاهی به زندگی حافظ مشهور مرحوم صوفی قاری عاصمی -

گمیشان

۶۵- یوسف اف ، همراه- حکومت ترکمنهای توتق - ترکمنستان

۶۶- یوسف اف ، همراه- وفای به عهد در زنان - ترکمنستان

۶۷- یوسف اف ، همراه- خرمن لاله - ترکمنستان

۶۸- یوسف اف ، همراه- هردوت و تاریخ ترکمن - ترکمنستان

۶۹- بابایانی سیروس - نویسنده و مترجم- دولتهای ترکمن - گنبد

۷۰- قربانف - خانگلدی - دولت خوارزمشاهیان - ترکمنستان

مقدمه

تدوین تاریخ ترکمن یکی از دغدغه های اساسی تاریخ پژوهان بشمار می رود. بدین منظور در کشورهای مختلف مراکز دانشگاهی و علمی پیرامون این مقوله فعالیت می نمایند. در روسیه توسط مراکز مطالعاتی در سن پترزبورگ و مسکو به موضوع خلق های آسیای مرکزی بویژه ترکمن ها بطور گسترده پرداخته اند در اروپا مراکز مطالعات آسیای مرکزی بویژه در انگلستان ، در ترکمنستان انیستیتوی تاریخ ترکمن به این امر اشتغال دارند. در ترکیه نیز انجمن تاریخ

ترك فعاليت های چشمگیری داشته است لیکن کلیه این فعالیت ها از یک طرف تاکنون به تدوین تاریخ ترکمن بطور دقیق و عملی منجر نشده است و از طرف دیگر تنوع دیدگاهها و تئوری های متفاوت مانع از یک اجماع قطعی پیرامون پیدایش و حاکمیت ترکمن ها در عرصه تاریخ گشته است.

در ایران موسسه فرهنگی و انتشاراتی مختومقلی فراغی با تشکیل مرکز تدوین دایره المعارف ترکمن نسبت به انتشار مجموعه مطالعات در ۹ جلد اقدام نموده است. با این هدف این کنفرانس به جهت تدوین تاریخ ترکمن تشکیل گردید.

گزینش مقالات توسط هیأت علمی مرکب از تاریخدانان و پژوهشگران تاریخ ترکمن صورت پذیرفت که از اعضای دایره المعارف (بخش تاریخ ترکمن) بشمار می روند. براساس نظر هیأت علمی بخشی از مقالات جهت ارائه و بخش دیگر جهت چاپ کتاب مقالات کنفرانس و بخش دیگر نیز جهت بهره برداری در سایر موارد انتخاب گردید. طبیعی است که بعلت حجم زیاد مقالات داخلی و خارجی امکان ارائه مقالات و یا تهیه خلاصه برای کلیه کسانیکه زحمت کشیده و مقاله فرستاده اند میسر نگردید. لذا از کلیه کسانیکه مبادرت به ارسال مقاله نموده اند؛ تشکر و قدردانی می شود. همچنین تعدادی از مقالات در موعد مقرر واصل نگردید فلذا با کمال تأسف امکان ارائه نیز سلب گردید. در اینجا از زحمات بی شائبه اعضای محترم هیأت علمی کنفرانس؛ و نیز اعضای محترم هیأت اجرایی و سایر عوامل بویژه کارکنان مؤسسه فرهنگی و انتشاراتی مختومقلی فراغی صمیمانه تشکر و قدردانی می نمایم.

دکتر اراز محمد سارلی

رئیس کنفرانس و عضو هیأت علمی دانشگاه

تئوریهای مطرح در تاریخ ترکمن

دکتر اراز محمد سارلی *

نظریه های تاریخ ترکمن از لحاظ تعداد متنوع و از نظر مفاهیم متفاوت می باشد. بر این

اساس نظریه ها و یا تئوریهای مطرح در تاریخ ترکمن را به شرح زیر می توان جمع بندی نمود:

۱- **تئوری زبانی** : مشترکات زبانی مردم ترک زبان همه را در یک پیوند واحد قرار داده

است. این تئوری بر نژاد و فرهنگ نیز تفوق دارد. گستره عظیمی از مردم آسیا و اروپای شرقی

را افراد شامل این تئوری تشکیل می دهند. ترکمن های چین و مجارستان و غیره و حتی

سومریان باستان در زمره این نوع نگرش قرار دارند .

۲- **تئوری نژادی** : کلیه کسانیکه در ذیل نژاد یافث بن نوح هستند یعنی نژاد زرد در یک

پیوند عمیق نژادی بسیار گسترده قرار دارند این نظریه حدود زبان را می شکند. اقوامیکه نژاد

زرد محسوب می شوند علی رغم تنوع فرهنگی و زبانی، مشترک نژادی محسوب می شود.

۳- **تئوری قومیت** : کلیه قومیت های ترک زبان بدون حدود نژادی و یا قومی در ذیل اقوام

ترک قرار می گیرند. از جمله اختلاط های قومی همانند اختلاط قوم ترک و یا ترکمن با

بومیان آذربایجان ، آناتولی ، عراق ، سوریه ، فلسطین ، مصر ، قبرس ، چک و غیره در این

رابطه قومی تعریف می شوند. در تئوری اقوام مقوله نژاد خالص (ایگ) و مختلط (قول) نیز

جایگاه خاصی دارد.

۴- **تئوری جغرافیایی** : جغرافیا تقسیم کننده خاستگاه و منشاء ظهور و بروز یک قوم بشمار

می رود بر این اساس شناخت مسکن اولیه ترکمنها حائز اهمیت فراوان است. لیکن خروج از

پایگاه اولیه و نشأتگاه اصلی مقوله ای است که تئوری جغرافیا بدان پاسخ می دهد. مسکن

اصلی ترکمنها کجا بوده است؟ حرکت تاریخی آنان چگونه شکل گرفته است؟

۵- **تئوری مهاجرت** : ظهور ترکمن ها در طول تاریخ یا منشاء مکانی ثابت دارد و یا در نتیجه

مهاجرت و کوچ مستمر و امتزاج با اقوام مختلف پدید آمده اند ترکمن های آناتولی و سوریه

از این قبیل اند.

۶- **تئوری اسطوره** : در این دیدگاه تاریخ ترکمن از اسطوره ها شروع می شود هزاران

سال قبل از میلاد ، اغوزخان توانسته است ترکمن ها را تحت پرچم واحدی گرد آورد ساکاهها

، ماساژت ها ، هون ها ، گوگ ترکها و حتی قهرمانان تورانی شاهنامه ، افراسیاب و سپس دوره

هایی نظیر ده ده قورقوت و کوراوغلی نیز اینگونه اند.

۷- تئوری هسته مرکزی : بر این اساس ترکمنها در یک هسته مرکزی دارای ویژگیهای کامل

قومی مانند زبان فرهنگ آداب و رسوم نژاد و سایر امتیازات قومی میباشند. ترکمنهای ایران

از جمله ترکمنانی هستند که هسته اصلی را تشکیل می دهند.

۸- تئوری سیاسی : بنا بر این نظریه ترکمن ها اسیر تمایلات قدرت های بزرگتر بوده اند بدین

ترتیب موثر در تشکیل و روند استحکام قدرت بوده اند اما در مرحله استقرار در حاشیه بوده اند

و در دوره هایی هم در بطن قدرت بوده اند همانند سلجوقیان در تاریخ ماندگار گشته اند.

با نگاهی به منابع تاریخ ترکمن متأسفانه وجود حب و بغض نویسندگان را به آشکار می توان

دید . تئوری مبتنی بر مستندات و واقعیت های تاریخی می تواند مرزهای بین واقعیت و افسانه را

تفکیک کند و از سطحی نگری به تاریخ ترکمن ممانعت نماید. آمیختگی تاریخ به روایات شفاهی شکنندگی دیدگاههای تاریخ ترکمن را بیشتر می کند. همچنین آرمانگرایی و تلفیق تاریخ و حماسه و گاهی اصالت اسطوره خدشه اساسی به پژوهش های بنیادین تاریخ ترکمن وارد می کند. فلذا بنظر می رسد کوشش واقع بینانه در پردازش مقوله تاریخ ترکمن حائز اهمیت فراوان است و پرهیز از افتادن در ورطه هر یک می تواند منتج به ارائه تئوریها و نظریه های تاریخی ترکمن گردد که در مقرون به واقعیت بودن آنها تردیدهای فراوانی وجود دارد..

« یابغو » در میان اوغوزان و تاریخچه آن

آنادردی عنصری *

ساختار مقاله از بخش های ذیل تشکیل شده است :

مقدمه

معنای واژه « یابغو »

اشکال نگارشی واژه « یابغو »

تاریخچه واژه « یابغو »

منابع و مأخذ

در مقدمه توضیح داده می شود که واژه « یابغو» به همراه خاندان سلجوقی وارد سرزمین و تاریخ ایران می شود. مدت کوتاهی در میان سلجوقیان متقدم کاربرد حکومتی داشته و به عنوان عنصر دو نام برخی شخصیت های حکومتی سلسله سلجوقی در منابع تاریخی ذکر می شود و در نهایت با مرگ موسی بیگو آخرین فرد دارنده این عنوان در خاندان سلجوقیان متقدم در قرن پنجم هـ ق حیات آن نیز به پایان می رسد.

در ادامه و در پاسخ به سؤال معنای این واژه ، بخش دوم مقاله شکل می گیرد که با مراجعه به منابع در دسترس سعی در توضیح معنای این واژه را دارد.

منابع مختلف تاریخی عموماً بر اینکه « یابغو » عنوانی برای حکمرانان ترک و به ویژه اوغوزان بوده است. اتفاق نظر دارند. با تأکید بر اینکه سیر تاریخی این واژه از ترکان شرقی به جانب ترکان غربی بوده و به ویژه بعد از قرون هشتم میلادی به یک عنوان خاص حکومتی و درجه اول در میان اوغوزان تبدیل می شود.

در این ایام بلحاظ محدوده جغرافیایی ، این عنوان در میان اقوام اون اوق ساکن در ترکستان غربی ، طخارستان و سرزمین های شرق و غرب دریاچه آرال کاملاً شناخته و رایج بوده است.

با تشکیل دولت یابغوی اوغوز در سواحل شمالی رودخانه سیحون (سیر دریا) این عنوان به یک عنوان حکومتی اوغوزی تبدیل می شود و با فروپاشی این دولت در دهه های پایانی قرن دهم میلادی - قرن چهارم هجری - این عنوان همچون میراثی تاریخی به سلجوقیان می رسد. زیرا این خاندان خود داعیه میراثداری دولت یابغوی اوغوز را داشت و با این داعیه نیز وارد منازعات قدرت سیاسی در ایران شده و با شکست دادن دولت غزنوی بزرگترین امپراتوری اسلامی - ترکمنی را پایه گذاری می کنند.

در بخش دوم، اشکال نگارشی واژه «یابغو» در منابع تاریخی مختلف مورد بررسی قرار می گیرد و طی یک بحث زبان شناختی در خصوص فرآیند تحریف و تغییرواج ها در زبان ترکی و مغولی نهایتاً روی دو شکل نگارشی «یابغو» و «بیگو» تأکید می شود.

اما اینکه کدامیک شکل صحیح واژه می تواند باشد در این خصوص نظر قطعی ارائه نمی شود. ولی این پیش فرض مطرح می شود که بنظر می رسد تلفظ «بیگو» متأثر از گویش مغولی و تلفظ «یابغو» از گویش ترکی شکل گرفته باشد.

البته این صرفاً پیش فرضی برای طرح بحث عنوان می شود. در بخش دوم، تاریخچه مختصری از واژه «یابغو» در میان اقوام ساکن در نواحی طخارستان، باختران و هند بویژه اقوام «یوئه چی» و «کوشان»، «وو-سون» و «هیونگ نو» ارائه می شود و نشان داده می شود که ظاهراً این واژه البته به اشکالی دیگر از حدود یکصد سال قبل از میلاد کاربرد داشته و در معنای مقام حکومتی عالی بکار می رفته است. در نتیجه گیری نهایی نیز اینگونه عنوان می شود

که برخی عناوین حکومتی در میان ترکان از قدیم ترین ایام در میان اقوام مختلف رایج بوده و در دوره های زمانی مختلف و در میان اقوام گوناگون تحت تأثیر ویژگیهای زبانی به اشکال مختلف نمایش داده شده است.

• نوشته شده در شنبه بیست و ششم شهریور ۱۳۸۴ ساعت ۱۲:۴۲ توسط روابط عمومی

دایره المعارف ترکمن | [نظر بدهید](#)

کنفرانس تاریخ ترکمن ۲۰ شهریور ۸۴

با نزدیک شدن به روزهای برگزاری اولین کنفرانس بین المللی تاریخ ترکمن رییس کنفرانس

جناب آقای دکتر اراز محمد سارلی توضیحات زیر را در اختیار روابط عمومی گذاشتند:

توجه به استقبال گسترده تاریخدانان داخل و خارج و حجم گسترده مقالات وصولی این هیات

علمی مقالات برگزیده را انتخاب نمودند و خلاصه مقالات نیز تهیه شده است.. امید می رود از

نتایج این کنفرانس در تدوین دایره المعارف ترکمن استفاده شود. در باره مشکلات اجرایی

ایشان ترجیح داده اند هنوز هیچ مطلبی عنوان نکنند.

• نوشته شده در پنجشنبه دهم شهریور ۱۳۸۴ ساعت ۱۰:۲۱ توسط روابط عمومی دایره

المعارف ترکمن | [۲ نظر](#)

این وبلاگ در نظر دارد مسائل فرهنگی ، ادبی ، تاریخی و اجتماعی ترکمنهای جهان را عرضه نماید لذا از تمامی علاقمندان مسائل ترکمن دعوت میشود تا با ارسال مطالب خود در غنی تر شدن این وبلاگ سهیم شوند ضمناً یادآور میشود کلیه آثار کتابی موسسه فرهنگی انتشاراتی مختومقلی فراغی و دائره المعارف ترکمن به خوانندگان معرفی خواهد شد. همچنین مطالب مجله فراغی نیز بصورت گلچین در این وبلاگ ارائه میگردد.

صفحه نخست

پست الکترونیک

آرشیو وبلاگ

دی ۱۳۸۴

آذر ۱۳۸۴

مهر ۱۳۸۴

شهریور ۱۳۸۴

مرداد ۱۳۸۴

تیر 1384

دایره المعارف

معرفی کتاب

تازه های نشر

مقالات

خبرها و اطلاعات

سمینارها و کنفرانسها

مجله فراغی

سایت موسسه فراغی

وبلاگ قبلی دایره المعارف ترکمن

www.kandoo.cn.com

BLOGFA.COM

www.kandoo.cn.com

www.kandoo.cn.com

www.kandoo.cn.com

www.kandoo.cn.com

www.kandoo.cn.com

www.kandoo.cn.com

www.kandoo.cn.com

www.kandoo.cn.com

www.kandoo.cn.com

www.kandoo.cn.com

www.kandoo.cn.com

www.kandoo.cn.com